

KONGELIG RESOLUSJON

Olje- og energidepartementet
Statsråd: Terje Aasland

Ref.nr.:
Saksnr.: 21/2303-
Dato: 17. februar 2023

Skagerak Kraft AS - reviderte vilkår for tillatelser for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune

I. Innledning

Uvdalsvassdraget ligger i øvre del av Numedalen og er et sidevassdrag til Numedalslågen. Vassdraget består øverst av to hovedgrener, Tøddøla og Jønndalsåe som samløper i Uvdalsåe. Elven renner gjennom Uvdal før den munner ut i Fønnebøfjorden videre ned til Rødberg sentrum og til samløp i Numedalslågen.

Inntaks- og reguleringsmagasinene Tøddølvatnet, Sønstevatn og Fønnebøfjorden påvirker vannføringen på elvestrekningene Tøddøla, Ølmøsa og Uvdalsåe nedstrøms Fønnebøfjorden. I tillegg er det inntak og overføringer som frafører vann i elvene Ormtjønnbekken, Jønndalsåe, Imingbekken, Løyngardåe og Tverråe. Om lag 55 prosent av opprinnelig nedbørfelt overføres og utnyttes i kraftverkene Uvdal I og Uvdal II. Verkene har installert effekt på henholdsvis 92 og 41 MW. Samlet produksjon ligger på omtrent 459 GWh årlig.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd kan tidligere tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet for å sette nye vilkår for å bøte på skader og ulemper som følge av vassdragsreguleringen. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Denne revisjonssaken omfatter reguleringskonsesjoner gitt ved kgl.res. av 12.05.1961 og konsesjon for tilleggsregulering ved Kronprinsregentens resolusjon 13.11.1964. Kravet om revisjon er fremmet av Nore og Uvdal kommune. Revisjonskravet gjelder konsesjon meldt daværende Asker og Bærum Kraftselskap (nå Skagerak Kraft AS) for regulering av Uvdalsvassdraget. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Kommunen krever at det gjennomføres flere undersøkelser i vassdraget, herunder fiskeribiologiske undersøkelser, arkeologiske undersøkelser og hydrologiske undersøkelser, simuleringer og flomberegninger. Videre er det påpekt behov for tekniske forbedringer, både for å bøte på skader, men også for å bedre tilgjengeligheten for allmennheten. Det kreves også endring av manøvrering, minstevannføring og fylling. Virkningene av minstevannføring og krav

til magasinvannstand krever kommunen bør utredes nærmere gjennom simuleringer eller gjennom praktisk vannslipp.

Skagerak Kraft AS (heretter kalt Skagerak Kraft) har utarbeidet revisjonsdokument med tilhørende fotodokumentasjon samt fagrapporter. Revisjonsdokumentet har vært på høring, og i den forbindelse kom det inn ønsker om biologiske undersøkelser i deler av vassdraget. Dette ble gjennomført i 2018 og rapportert påfølgende år.

NVE oversendte innstilling til departementet i desember 2021 der de anbefaler minstevannføring i Jønndalsåe av hensyn til biologisk mangfold, landskap og friluftsliv, i tillegg til at det også vil bidra noe i Uvdalsåe. Uvdalsreguleringen er sammen med Norereguleringen viktig for å sikre pålagt minstevannføring på lakseførende del i Numedalslågen. NVE ser ikke behov for å vurdere endringer i manøvreringsreglementet for Numedalslågen fra 2001 som følge av vilkårsrevisjon for Uvdalsreguleringen.

Videre anbefaler NVE at det innføres moderne standardvilkår med vilkår om naturforvaltning som vil kunne innfri flere av kravene i revisjonen og bidra til miljøforbedring.

NVE fraråder at det settes krav om minstevannføring i Uvdalsåe målt ved Mogen. De fraråder også at det settes magasinrestriksjoner på Sønstevatn.

De foreslåtte tiltakene vil gi bedre vilkår for naturverdiene som finnes i vassdraget og gir et samlet produksjonstap på rundt 3 GWh årlig.

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til Nore og Uvdal kommune samt Viken Fylkeskommune.

Departementet tilrår at vilkårene revideres og slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår i det videre.

Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner for Sønstevatnmagasinet. Flerårsmagasinene har så stort volum at ett års tilsig normalt ikke er nok til å fylle magasinet. Magasinrestriksjoner her vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år og vil derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at fordelene ikke veier opp for ulempene.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring til Jønndalsåe. Departementet anbefaler ikke pålegg om minstevannføring til Uvdalsåe.

Ulempene for natur- og friluftsjakter som skyldes reguleringene vurderes å være betydelige og vil i liten grad kunne bøtes på med tiltak uten at dette begrenser reguleringsmuligheten som er fastsatt i konsesjonen. Departementet anbefaler derfor at det gis vilkår om en årlig innbetaling av et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv i tillegg til et fond som øremerkes villrein.

I resolusjonen under er NVEs innstilling i revisjonssaken gjengitt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kapittel III og til slutt følger departementets samlede vurdering og konklusjon i kapittel IV. Utkast til kgl. res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen Om statsråd.

II. NVEs innstilling

NVEs argumentasjon og synspunkter er tatt inn under departementets vurderinger. Innstillingen kan ellers leses i sin helhet på NVEs hjemmesider.

Sammendraget i NVEs innstilling til departementet av 01.12.2021 er her sitert i sin helhet:

«Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for Uvdalsvassdraget ble fremmet i brev fra Nore og Uvdal kommune 16.05.2011. Revisjonskravet gjelder konsesjon for reguleringskonsesjonen for Uvdalsvassdraget gitt i kgl.res. av 12.05.1961 og konsesjon for tilleggsregulering ved kronp.res. 13.11.1964.

Sentrale krav fra Nore og Uvdal kommune og fra høringsuttalelsene er magasinrestriksjoner, minstevannføring, biotopforbedrende tiltak, terskler, erosjonssikring og flomtiltak. I tillegg fremmes ulike krav om tiltak for å tilrettelegge for tilgang, fiske, og ferdsel langs vassdraget.

NVE fattet vedtak om å åpne for vilkårsrevisjon den 31.8.2012. Revisjonsdokumentet fra Skagerak Kraft ble mottatt 23.4.2014. NVE avholdt befaring i Uvdalsvassdraget 20.9.2016.

Skagerak Kraft er av den generelle oppfatning at utbyggingen ikke har gitt skader og ulemper som man ikke forutså på konsesjonstidspunktet. Vassdraget er karakterisert ved stor gjenværende vannføring i Uvdalselva. Eventuelle krav knyttet til magasinrestriksjoner og fyllingstidspunkt vil redusere produksjonsgrunnlaget og muligheten for flomdempning i betydelig grad. Konsesjonæren mener at det ikke finnes faglig grunnlag eller dokumentasjon for at konsesjonsvilkårene bør endres.

NVE anbefaler en minstevannføring i Jønndøla. Slipp av vann fra bekkeinntaket Krukeåi vil bedre forholdene i Jønndøla generelt, både biologisk og landskapsmessig, og vil også bidra noe i Uvdalselva, særlig i de tørreste periodene av året. NVE legger vekt på at Jønndalen er et mye brukt område både sommer og vinter og en innfallsport til Hardangervidda. Elvestrekningen ligger nær vei, støler og de områdene som er mest brukt til friluftsmål. En minstevannføring vil være positivt både for friluftsliv og landskap gjennom opplevelsen av rennende vann, og vil i tillegg ha en positiv effekt på vanntilknyttede organismer. Et slipp tilsvarende alminnelig lavvannføring i Jønndøla (hhv. 100 l/s om sommeren og 50 l/s om vinteren) vil medføre en samlet reduksjon i produksjon på om lag 2,8 GWh/år. NVE mener at slipp av minstevannføring fra inntak i Krukeåi vil gi størst nytte for allmennheten, samtidig som kraftreduksjonen vil bli relativt beskjeden.

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Uvdalsvassdraget. Vilråene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak.

NVE vil ikke anbefale at det settes krav om en minstevannføring i Uvdalselva målt ved Mogen. NVE mener dagens forhold i Uvdalselva ikke er så dårlige at det kan forsvare tapet av kraft, regulerbarhet osv. ved en større minstevannføring i Uvdalselva. Det drives et aktivt sportsfiske i Uvdalselva i dag på den vannføringen som uregulert restfelt gir. Rent krafttap ved en minstevannføring som er krevd (hhv. 5 m³/s om sommeren og 1 m³/s om vinteren) er estimert til 44 GWh.

NVE vil ikke anbefale at det innføres magasinrestriksjoner i Sønstevatn. Sønstevatn er viktig for regulerbarhet, fleksibilitet, flomhåndtering og ikke minst minstevannføringskravet i Numedalslågen.

Uvdalsreguleringen og Norereguleringen er sammen viktige for å sikre pålagt minstevannføring på lakseførende del av Numedalslågen. I reglementet for Numedalslågen åpnes det for å vurdere vannføringsregimet på lakseførende strekning i forbindelse med revisjonen av Uvdalsreguleringen. Dette vannføringsregimet er dokumentert å fungere godt, og NVE ser derfor ikke behov for å justere manøvreringsreglementet for Numedalslågen fra 2001 i denne omgang.»

III. Høring av NVEs innstilling

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til fylke og kommune og har mottatt følgende uttalelser:

Viken fylkeskommune uttaler følgende ved brev av 3. mai 2022:

«Fylkeskommunens vurdering

Viken fylkeskommunen støtter vurderingen av at det bør innføres nye og moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen. Dette vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante, avbøtende tiltak knytta til blant annet naturforvaltning og friluftsliv.

Videre ønsker fylkeskommunen å løfte fram følgende merknader knytta til villrein:

- Fylkeskommunen viser til manglende omtale av villreinhensyn i NVEs oversending til OED, og ber om tilleggsutredning for villrein i tråd med Naturmangfoldlovens §§ 8-12.
- Fylkeskommunen ber OED vurdere vilkår om opprettelse av villreinfond for Hardangervidda slik det blant annet er fastsatt for Hemsilreguleringen og Holsreguleringen.
- Fylkeskommunen ber om at NVEs innstilling også sendes til Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet (i henhold til Regional plan for Hardangervidda) og til Statsforvalteren i Oslo og Viken og Miljødirektoratet (i henhold til Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer), spesielt på bakgrunn av manglende utredning for villrein.

Mer konkrete innspill knytta til berørte interesser/tema er gitt under.

Vannmiljø

Flere av vannforekomstene inngår i vedlegg 3 (vannforekomster med miljømål som kan medføre andre typer tiltak som kan pålegges vannkraftsektoren) i klima- og miljøverndepartementets godkjenning av Regional vannforvaltningsplan for Vest-Viken 2016-2021. Som beskrevet av NVE vil standardvilkår her kunne bidra til at miljømål nås.

Videre støtter fylkeskommunen NVEs forslaget om minstevannføring i Jønndøla, som vil bidra til bedring av både biologiske og landskapsmessige forhold i et område som er mye brukt til friluftsliv. NVE påpeker også at minstevannføring i Jønndøla vil kunne bidra noe i Uvdalselva, og da særlig i de tørreste periodene av året. NVE foreslår imidlertid ikke å gå for foreslåtte minstevannføring i Uvdalselva, på 5 m³/s fra 1. juni til 20. oktober og 1 m³/s resten av året ved Mogen, da dette blant annet vil gi et større produksjonstap i tillegg til å kunne påvirke reguleringsevnen i Sønstevatn. Fylkeskommunen har forståelse for denne vurderingen, samtidig som vi savner en belysning/vurdering av fordeler og ulemper ved krav til en lavere minstevannføring målt ved Mogen, gjerne i sammenheng med økt minstevannføring i Jønndøla. Dette da NVE også i omtalen av Uvdalselva påpeker at minstevannføringa i Jønndøla er av betydning i de tørreste periodene, som ofte utgjør de økologiske flaskehalsene. En slik vurdering må også ses i sammenheng med interesser knyttet til landskap og friluftsliv, jf. eget punkt under. I denne sammenheng ønsker vi også å påpeke at friluftinteressene i Jønndalen er omtalt i NVE-rapport 49/2013, hvor Uvdalsvassdraget er gitt prioritet 1.1.

Friluftsliv

Store deler av reguleringsområdet er i naturbase.no kartlagt som *svært viktig friluftslivsområde* (høyeste kategori). Området har både regionale og nasjonale brukere (i tillegg til lokale brukere), det er skiløyper og fotruter i området, og det er en innfallsport til Hardangervidda nasjonalpark. DNT-hytta, Solheimstulen, som driftes av DNT Drammen og Omegn, ligger i vestre ende av Jønndalen. Det er av disse grunner viktig at friluftslivsinteressene vektet høyt og at tiltak som bedrer forholdene for friluftsliv i størst mulig grad ivaretas når vilkårene nå revideres.

Det framgår av forslag til manøvreringsreglement, pkt. 4, at hvis det viser seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Vi forutsetter at friluftinteressene for allmennheten her betraktes som allmenne interesser, slik at reglementet kan endres hvis vannslipp og vannstandsendringer innebærer uheldige konsekvenser for friluftslivet.

Villrein

Merknader knyttet til manglende omtale av villreinhensyn i vilkårsrevisjonen

Fylkeskommunen registrerer at villrein ikke er nevnt i NVEs innstilling, til tross for at det er kjent at Sønstevann har skapt store utfordringer for villreinen. Hovedgrunnen til at høringsinnspillene i 2014 manglet innspill om villreinhensyn, er trolig at det har vært vanskelig å se for seg avbøtende tiltak knyttet til området rundt Sønstevann.

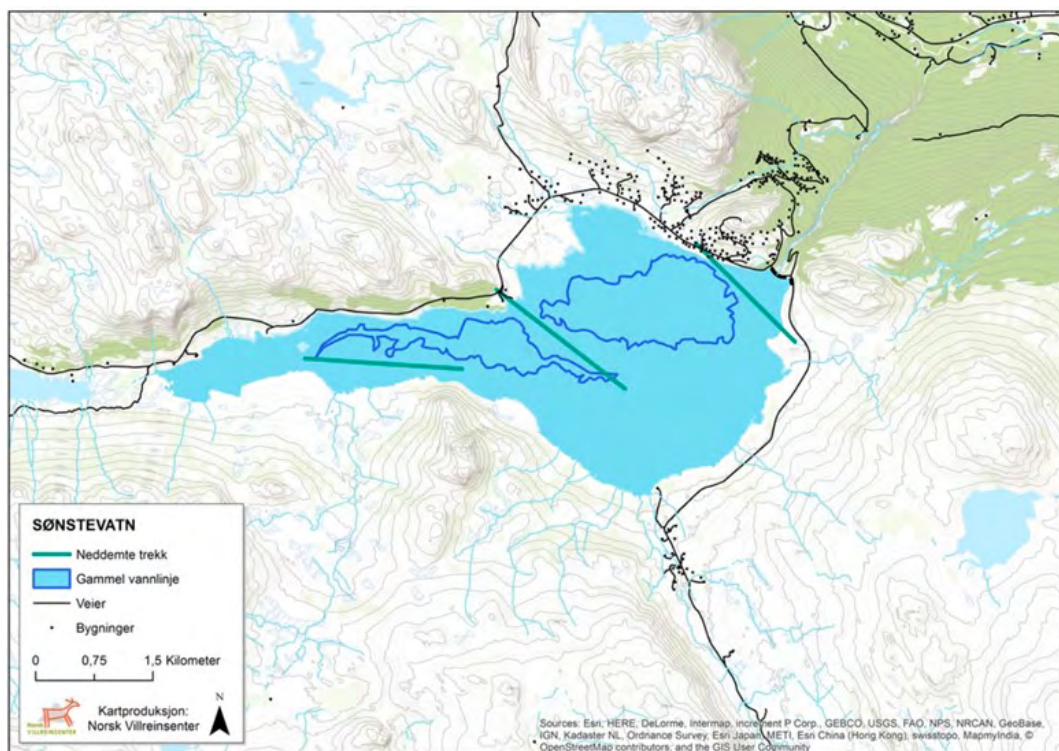
Norsk villreinsenter (NVS) har utarbeidet en kunnskapsbase for revisjon av vassdragskonsesjoner, der det presenteres noen effekter som utbyggingen av vannkraftmagasiner har hatt på villrein. De mest sentrale negative effektene er fragmentering av leveområder, neddemming av beitearealer og villreintrekk og økt ferdsel. I de fleste tilfeller har kraftmagasinene før regulering vært en eller flere betraktelig mindre vannflater.

Heving av vannstanden har medført at reinens fremkommelighet gjennom områdene har blitt sterkt redusert. Heving av vannstanden har også medført neddemming av beitearealer rundt kraftmagasinene. I noen tilfeller har også økt vintervannsføring med åpent vannløp redusert reinens fremkommelighet. Sønstevann-magasinet i Uvdalsreguleringen er brukt som eksempel i Villreinsenterets presentasjon av vannmagasinenes effekter på villrein. Det har vist seg utfordrende å komme fram til effektive tiltak som kan avbøte for tap av beiteareal og trekkruiter som følge av neddemmingen i Sønstevann-magasinet. Se figur 1.

Fylkeskommunen vurderer at villreinhensyn burde vært omtalt i NVEs innstilling i henhold til Naturmangfoldlovens §§ 8-12, til tross for at temaet ikke ble tatt opp under høringen. Siden innstillingen ikke ivaretar dette, anmoder fylkeskommunen om at det settes i gang en tilleggsutredning for villrein, slik at de miljøskader og ulemper som Sønstevann-magasinet har påført villreinen, vurderes på nytt og danner grunnlaget for vilkårsrevisjonene.

Fylkeskommunen viser til revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Hemsilvassdraget og Holsvassdraget i Nordfjella villreinområde, for Aurareguleringen i Snøhetta villreinområde og for Ulla-Førre-reguleringen i Setesdalsheiene villreinområde, der det er innført vilkår om opprettelse av villreinfond.

Det har vist seg utfordrende å komme fram til effektive tiltak som kan avbøte for tap av beiteareal og trekkruiter som følge av neddemmingen i Sønstevann-magasinet. For i best mulig grad å ivareta hensynet til villrein som følge av neddemmingen, vil kompenserende tiltak andre steder enn i og nær ved Sønstevann sannsynligvis gi best effekt. Opprettelse av villreinfond vil kunne bidra til finansiering av kompenserende tiltak. Fylkeskommunen anbefaler at det settes vilkår om opprettelse av villreinfond før revisjonsarbeidet for Uvdalsreguleringa ferdigstilles.

Figur 1: Skisse for Sønstevann som viser neddemte trekk og gammel vannlinje for oppdemming. Skissen er hentet fra Villreinsenteret.

Merknader knyttet til utsending av NVEs innstilling

Viken fylkeskommune er part i samarbeidet om regional plan for Hardangervidda og innehar sekretariatsfunksjonen for samarbeidet. Regional plan for Hardangervidda (2019-2035) ble stadfestet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet 01.10.2021 etter at tidligere plan (2011-2025) ble rullert. Regional plan for Hardangervidda skal legges til grunn for statlig planlegging og virksomhet og er førende for vilkårsrevisjonen.

Reviderte retningslinjer setter større fokus på hensynet til villrein i forvaltning av vassdrag og energiproduksjon, og konsekvenser for villrein skal utredes i henhold til nyeste kunnskap ved vilkårsrevisjoner, og vilkårsrevisjoner må sees i sammenheng med hele villreinområdet og tilgrensende villreinområder (retningslinjer §2.5.3).

I revisjonen av regional plan kom det også inn et nytt punkt i retningslinjene under § 1.4 Videre planlegging og saksbehandling: «*Villreinnemnda skal høres ved behandling av arealplaner, sti- og løypeplaner, dispensasjonssaker, vassdragskonsesjoner, vindkraftanlegg, linjeføring og andre tiltak som kan få betydning for villreinens livsvilkår. I slike saker skal det foreligge en nærmere redegjørelse av virkningene for villreinen, jfr. naturmangfoldloven §§8- 12.*» Med bakgrunn i dette mener vi at NVEs innstilling med anledning for uttalelse/ merknader også oversendes Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet.

På grunn av manglende belysning av villreinproblematikken i NVEs innstilling og fylkeskommunens anmodning om tilleggsutredning for villrein, mener fylkeskommunen at OED sender over NVEs innstilling til uttalelse til Statsforvalteren i Oslo og Viken og Miljødirektoratet slik det er omtalt i Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer.

Samferdse

Vi kan ikke se at det er redegjort for om endringer i vannføring vil kunne påvirke fylkesveinettet, og ønsker derfor å påpeke at det er viktig å ivareta elvebreddene med tanke på utvasking, flom og erosjon.

Hensyn til arkeologiske kulturminner

Fylkeskommunen har tidligere uttalt seg til kulturminnehensyn under høring av revisjonssaken. Vi viser til vårt brev av 30.09.2014.

Revisjonen av reguleringen for Uvdalsvassdraget (Uvdalsreguleringen) går ikke under sektoravgiftordningen for kulturminner i vassdrag ettersom konsesjonene er gitt etter 1960. Det er derfor gjennomført arkeologiske undersøkelser i tråd med vilkårene stilt i opprinnelig konsesjon. Flere kulturminner ble registrert og undersøkt som en del av disse vilkårene i 1962. Dette ble gjennomført etter de krav og de metoder som gjaldt den gang.

Som vi påpekte i vårt høringssvar, vil vi likevel minne om at undersøkelsesplikten etter kulturminnelovens § 9 gjelder dersom det planlegges nye tiltak i vassdragene, eksempelvis

O/U-prosjekter eller andre tiltak og utbygginger som kan berøre automatisk fredete kulturminner. Tiltakshaver plikter i slike tilfeller å undersøke om tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, jmf. kulturminneloven §§ 8 og 9. Det er derfor viktig å starte en tidlig planlegging og dialog med fylkeskommunen der dette kan være aktuelt.»

Nore og Uvdal kommune uttaler følgende i brev av 10. mai 2022:

«Enstemmig uttalelse fra Nore og Uvdal kommune:

Nore og Uvdal kommune har som oppgave å sikre de berørte lokalsamfunnsinteressene. Det gjelder både ved at kommunene får beholde en rettmessig andel av de verdier som bruk av våre naturressurser skaper, ved å beskytte naturmiljøet mot inngrep og ved å legge til rette for næringsutvikling lokalt. Nore og Uvdal kommune vurderer det slik at det økonomiske tapet knyttet til krav om minstevannføring samlet sett betyr noe mindre enn de positive virkningene minstevannføring vil gi for biologiske forhold, natur og landskap. Også i et reiselivsperspektiv mener vi minstevannføring har positive effekter for reiselivsnæringen.

Med en samlet årlig produksjon på 459 GWh i Uvdalsvassdraget synes NVE sin anbefaling som kun medfører et produksjonstap på 3 GWh uansvarlig. Dersom en tilsvarende utbygging skulle vært gjort i dag så hadde det aldri blitt akseptert en så stor reduksjon av vannføring med dertil negative effekter på natur, miljø og landskap. Nore og Uvdal kommune opprettholder kravet om en forsvarlig minstevannføring i Uvdalsvassdraget og mener kravet fra Statsforvalteren på 5 m³/s om sommeren og 1 m³/s om vinteren med målepunkt ved Mogen som en forsvarlig minstevannføring.

Utfra allmenne hensyn må minstevannføring i Jønndøla og Tøddøla prioriteres, da disse elvene er åpne for innsyn og ligger i et mer trafikkert område for hytter og friluftsliv. I Jønndalen drives det aktivt beitebruk, og elva er et skille for beitebruk

Nore og Uvdal kommune mener det er positivt at det foreslås å innføre standard konsesjonsvilkår for Uvdalsreguleringen. Nore og Uvdal kommune forventer at det her blir satt krav om biotopforbedrende tiltak i Uvdalselva for å bedre livsbetingelsene for fisk og dyreliv og for å gi et bedre visuelt inntrykk.

Norge har et internasjonalt ansvar for forvaltning av villreinen på Hardangervidda. Det er i dag større fokus på sammenhengen mellom villreinens leveområde og de samlede virkningene av vannkraftreguleringene på Hardangervidda, blant annet i Regional plan for Hardangervidda 2019-2035.

Olje- og energidepartementets (OED) anbefaling i 2021 om at man i revisjonssaker må betrakte hele leveområdet for villreinbestanden under ett når man skal vurdere negative effekter av menneskelig påvirkning og mulighetene til å gjennomføre avbøtende tiltak som kan bedre situasjonen må også gjennomføres for villreinen på Hardangervidda.

Nore og Uvdal kommune foreslår at det opprettes et fond øremerket villrein på Hardangervidda slik det er opprettet i flere nye revisjonssaker. Villreinfondet må være felles for hele Hardangervidda og alle regulantene må bidra til opprettelse av fondet. Det avsettes

minimum 50 MNOK fra Skagerak Kraft AS til et villreinfond for å avdekke og iverksette målrettede tiltak for å bedre villreinens livsbetingelser på Hardangervidda.»

Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet uttaler følgende i brev av 31. mai 2022:

«Regional plan for Hardangervidda 2019-2035 sier at «Villreinnemnda skal høres ved behandling av arealplaner, sti- og løypeplaner, dispensasjonssaker, vassdragskonsesjoner, vindkraftanlegg, linjeføring og andre tiltak som kan få betydning for villreinens livsvilkår. I slike saker skal det foreligge en nærmere redegjørelse av virkningene for villreinen, jfr. naturmangfoldloven §§8-12.»

Hardangerviddarådet ba i sin merknad av 27.04.2022 til revisjon av vilkår for Uvdalsreguleringen at OED sender over NVE's innstilling til Villreinnemnda for Hardangervidda for uttalelse.

Villreinnemnda har ikke mottatt innstillingen til uttale, men vil på eget initiativ og på bakgrunn av Regional plan for Hardangervidda gi følgende uttale til forslag til reviderte vilkår for Uvdalsreguleringen:

«Villreinnemnda for Hardangervidda-området vil påpeke at oppdemmingen av Sønstevatn og medfølgende utbygginger har medført hindringer for villreintrekket mellom Hardangervidda og Lufsjåtangen lenger øst. Hindringene for trekket består i neddemming av areal, fylkesveg 127 over Imingfjell som ble bygget i forbindelse med reguleringen av Sønstevatn, og hyttefelt som er etablert langs fylkesvegen over Imingfjell etter at fylkesvegen ble bygget.

Villreintrekket til viktige vinterbeiteområder på Lufsjåtangen er redusert med mer enn 90 % siden før utbyggingen i området fant sted. I kvalitetsnormen for villreinen på Hardangervidda som ble lansert i april 2022, er villreinens arealbruk klassifisert i kategori rød, ikke godkjent, blant annet på grunn av hindringer i trekket til Lufsjåtangen og redusert arealbruk på Imingfjell.

Imingfjell er i kvalitetsnormen pekt ut som et fokusområde for delnorm 3 arealbruk, på grunn av konflikt mellom menneskelig virksomhet og villrein. Etersom kvalitetsnormen for villreinen på Hardangervidda ble klassifisert med farge rød, ikke godkjent, skal normen for villreinen på Hardangervidda følges opp med en påvirkningsanalyse og foreslå tiltak for at villreinstammen kan oppnå en godkjent arealbruk.

I denne forbindelsen er det svært positivt at det innføres moderne, standardiserte vilkår for å ivareta naturforvaltningsinteressene ved videre regulering av Uvdalsvassdraget, med mulighet til å pålegge konsesjonær å utføre og bekoste tiltak for bl.a. villrein, for å kompensere for direkte eller indirekte ulemper som følge av vassdragsreguleringen. I oppfølgingen av fokusområde Imingfjell i kvalitetsnormen for villreinen vil det vurderes kompenserende tiltak for å bedre villreintrekket fra Hardangervidda og øst til Lufsjåtangen.

I tråd med ny praksis ved revisjon av vilkår for vassdragsreguleringer i villreinområder bør det også avsettes midler til et villreinfond for Hardangervidda villreinområde, og som etter en helhetlig vurdering kan benyttes til tiltak for å bedre situasjonen for villrein.

Villreinnemnda forutsetter at lokal villreinforvaltning får en sentral rolle i utvelging og prioritering av villreinvennlige tiltak som skal realiseres gjennom fondet.»

Statsforvalteren i Oslo og Viken uttaler følgende i brev av 01. juni 2022:

«Vi viser til arbeidet med revisjon av vilkår for Uvdalsreguleringen, mottatte kopier av merknader til NVEs innstilling fra Nore og Uvdal kommune, Viken fylkeskommune; Nordfjellarrådet og Hardangerviddarrådet, samt invitasjon til befarung i anledning revisjonen.

Som det også er påpekt av andre instanser, er forholdet til villreininteresser ikke omtalt i NVEs innstilling. Villrein har heller ikke vært noe tema fra NVE eller høringsinstansene i den tidligere saksbehandlingen i revisjonssaken etter det vi kjenner til. Siden saken var på høring fra NVE i 2014 er det imidlertid betydelig ny kunnskap om utfordringer for villreinen og behovet for en mer helhetlig forvaltning av bestanden på Hardangervidda og de andre villreinområdene i landet.

Olje- og energidepartementet må derfor etter Statsforvalterens syn gjøre en grundig vurdering av forholdet til villreininteressene før det fattes vedtak ved kongelig resolusjon i denne saken. Det vises i den sammenheng til naturmangfoldlovens kap. II med alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk.

Ny kvalitetsnorm, rødlistestatus og sykdom

Norge er pålagt et spesielt internasjonalt ansvar for bevaring av villrein. Det overordnede målet er at villreinen, og de 24 ulike villreinområdene, forvaltes på en slik måte at internasjonale forpliktelser overholdes, og at nasjonale målsettinger om ivaretagelse av levedyktige bestander innen økologisk fungerende leveområder nås (naturmangfoldloven § 5). Dette er noe av bakgrunnen for at Stortinget ba om at det ble utarbeidet en kvalitetsnorm for villrein og en slik norm ble vedtatt ved kongelig resolusjon i juni 2020.

I henhold til normen skal alle Norges villreinområder klassifiseres hvert fjerde år. Klassifisering av 10 av villreinområdene var klar i april i år, og Hardangervidda ble klassifisert til dårlig kvalitet (rød). Villreinområdet oppfyller dermed ikke kvalitetsnormens mål om minimum middels kvalitet. Det er flere faktorer som førte til denne klassifiseringen, men vurderinger rundt villreinens funksjonelle arealutnyttelse, som blant annet er påvirket av inngrep ifb. med vannkraftreguleringer, er blant faktorene som har ført til den dårlige kvaliteten.

Videre er villreinen på Norsk rødliste for arter fra 2021 klassifisert som nær truet, og det er dermed første gang arten ikke er vurdert til å være livskraftig. Bakgrunnen for dette er blant annet bestandsnedgang som følge tiltak etter at det i 2015 ble påvist skrantesyke på villrein i Norge. I 2020 ble det også påvist skrantesyke på villrein på Hardangervidda. Vurderingen i rødlisten peker imidlertid også på utfordringer som følge av samfunnets arealbruk og menneskelig ferdsel i og omkring fjellområdene.

Direkte og indirekte konsekvenser av Uvdalsreguleringen for villrein

Oppdemmingen av Sønstevatn brukes som et klassisk eksempel på hvordan en kraftutbygging har endret villreinens trekkmuligheter. På villrein.no ligger Sønstevatn som et tydelig eksempel på hvordan en kraftutbygging har hatt effekter på villrein og dette er også dokumentert i ulike fagrapporter, se f.eks. Jordhøy, P. & Strand, O. 2009. Konsekvensene av reguleringen er både direkte i form av selve oppdemmingen av magasinet og adkomstvei til anlegget, men også indirekte i form av hyttebygging og ferdsel mv. som følge av enklere tilgang til området.

Sønstevatn ligger nord på den relativt smale passasjen mellom de sentrale leveområdene for villrein på Hardangervidda i vest og Lufsjåtangen i øst. Øst for Sønstevatn går fylkesveg 2814 fra Uvdal i nord til Tessungdalen i Telemark i sør. Vegen ble bygget i forbindelse med kraftutbyggingen på 1960- tallet. Langs fylkesvegen ligger det mindre hyttefelt som blokkerer de mest naturlige trekkveiene for villrein mot Lufsjåtangen etter oppdemmingen av Sønstevatn. Videre ligger det et stort antall hytter nord for Sønstevatn. Så lenge fylkesvegen over Imingfjell holdes vinterstengt er det hyttene og menneskelig ferdsel til og fra disse, samt ferdsel på Imingfjell som skaper barrierer for villreinens trekk til viktige vinterbeiter på Lufsjåtangen.

Lufsjåtangen har mellom 5 og 10 % av arealet med lavheier som utgjør vinterbeite for villreinen på Hardangervidda, og utgjør derfor en betydelig del av vinterbeiteområdene. Hardangervidda har en tydelig klimagradiert med større nedbør og tykkere snølag i vest. De østlige områdene byr derfor villreinen på viktige beitemuligheter i nedbørrike vintere. Forventede klimaendringer vil kunne gi vanskeligere beiteforhold, og en må derfor regne med at de østlige delene av Hardangervidda og Imingfjell/Lufsjåtangen blir viktigere for villreinen i en varmere og våtere framtid.

Selv om Lufsjåtangen er et randområde på Hardangervidda, viser kulturhistoriske data og kart hvordan fangstgroper har vært rettet mot et trekk gjennom området. Etter kraftutbyggingen og økt menneskelig aktivitet brukes tungen kun sporadisk. Klassifisering av Hardangervidda iht. kvalitetsnormen for villrein legger til grunn at trekkpassasjen over Imingfjell til Lufsjåtangen om vinteren er redusert med mer enn 90 % sammenlignet med tilstand før utbyggingen i området. Kvalitetsnormen sier videre at villreinen har en arealunnvikelse på mellom 50 og 90 % vinterstid i et område på 156 km² på Imingfjell. Redusert trekk og redusert arealbruk vinterstid på Imingfjell bidrar til at villreinen på Hardangervidda samlet sett har en arealtilstand som ikke er godkjent. I påvirkningsanalysen i klassifiseringen legges det til grunn av reinsdyras bruk av Imingfjell/Lufsjåtangen synes å være betydelig redusert som følge av ferdsel og effekter av vannmagasin, hyttefelt og veier.

Det er med dette ingen tvil om at reguleringen av Uvdalsvassdraget med oppdemmingen av Sønstevatn direkte og indirekte har medført store hindringer for villreinens trekkmuligheter og tilgang på vinterbeite i dette området.

Anbefaling om tiltak – villreinfond

NVE anbefaler ikke at det innføres restriksjoner på vannmagasinet i Sønstevatn. Det skal uansett store restriksjoner til på Sønstevatn for at det skulle fått betydning for villreinens trekkmuligheter i området. Andre tiltak i tilknytning til Sønstevatn-reguleringen som kunne tenkes å bedre trekkmulighetene for villrein ut til Lufsjåtangen er, ved siden av fortsatt vinterstengning av fylkesvegen over Imingfjell, å sanere hytter eller begrense ferdsel som kan være til hinder for villreinens bruk av områdene.

Slike tiltak, både de svært kostbare og konfliktfylte av ulik grad, er imidlertid tiltak som ikke kan besluttes gjennom en vilkårsrevisjon. Statsforvalteren ser det heller ikke som mulig at de negative konsekvensene av reguleringene for villrein kan kompenseres gjennom bruk av standardvilkårene i den foreslåtte konsesjonen.

For å bedre tilstanden for bestanden og nå kvalitetsnormen for villreinen på Hardangervidda, er det imidlertid behov for betydelige midler for å kunne gjøre effektive tiltak i hele villreinområdet i årene som kommer. Statsforvalteren mener derfor et pålegg om midler til et villreinfond vil være det mest hensiktsmessige tiltaket for å kompensere de direkte og indirekte konsekvensene Uvdalsreguleringen har hatt, og støtter derfor forslaget om et slikt vilkår. Det vises i den sammenheng til at det er fastsatt lignende vilkår om midler til villreinfond for å rette opp de skader og ulemper for villrein som skyldes andre reguleringer, som eksempel i de reviderte vilkårene for Hemsilvassdraget og Holsvassdraget i Nordfjella villreinområde og for Aurareguleringen i Snøhetta villreinområde.

For øvrige forhold vises det til tidligere uttalelse i saken da den var på høring.»

Miljødirektoratet uttaler følgende i brev av 10. juni 2022:

«Vi viser til NVEs innstilling 01.12.21 til revisjon av konsesjonsvilkår for Uvdalsreguleringen. Fra Statsforvalteren i Oslo og Viken har vi blitt gjort oppmerksom på at hensynet til villreinstammen på Hardangervidda ikke har vært vurdert i denne revisjonssaken. Etter henvendelse til KLD har det imidlertid blitt avklart med OED at det står oss fritt å sende tilleggsuttalelser til NVEs innstilling. Vi viser her også til uttalelser fra Viken fylkeskommune 03.05.22, fra Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet 31.05.22 og fra Statsforvalteren i Oslo og Viken 01.06.22.

Bakgrunn

Villrein er en nasjonal ansvarsart, og Norge har en internasjonal forpliktelse til å ta vare på villreinen og dens leveområder. Norge forvalter de siste rester av vill fjellrein i Vest-Europa. Som følge av global tilbakegang på om lag 40 prosent siden 1990, er villreinen regnet som truet (VU/sårbar) på den globale rødlisten (IUCN, Red List of Threatened Species). I Norge har den fram til nå vært regnet som livskraftig, men bruk av arealer i fjellet og forstyrrelser og ikke minst CWD (skrantesjuka) legger stadig større press på villreinstammene. Da Artsdatabanken presenterte Norsk rødliste for arter høsten 2021, ble villreinen kategorisert som «nær truet». Arealbeslag og fortregning er sammen med klimaendringer og sykdom den viktigste negative faktoren for villrein.

Vi har uttalt oss i en rekke vilkårsrevisjoner for vannkraftutbygginger som berører nasjonale villreinområder de siste årene. Kjente problemstillinger knyttet til brutte trekkveier, neddemte beiteareal, forstyrrelser fra infrastruktur, og sekundæreffekter knyttet til økt hyttebygging, fritidsbruk og stinett med utgangspunkt i anleggsveier etc. går igjen i disse utbyggingene. Generelt har vi anmodet om at ulike vassdragskonsesjoner som står overfor vilkårsrevisjon innenfor samme villreinområde blir vurdert i sammenheng – for villreinområdet som helhet – med hensyn til effekter og aktuelle avbøtende tiltak. Dette er også forankret i den regionale planen for Hardangervidda villreinområde.

Regional plan for Hardangervidda

Hardangervidda er Norges største villreinområde på over 8.000 km², og er fra 2007 et av ti fastsatte nasjonale villreinområder. Villreinstammen var en viktig del av begrunnelsen for å opprette Hardangervidda nasjonalpark i 1981. Denne er Norges største med et areal på ca. 3.400 km², men omfatter likevel under halvparten av villreinbestandens leveområde. Arealene utenfor nasjonalparken har mange store vannkraftutbygginger rundt hele vidda som har påvirket villreinens leveområder i stor grad. Etter anmodning fra det daværende Miljøverndepartementet ble det i perioden 2007 – 2011 utarbeidet og vedtatt en regional plan for området etter plan- og bygningsloven (PBL). Planen er vedtatt av de tre berørte fylkestingene, og den er rullert i perioden 2017 - 2020. Som følge av framsatte formelle innvendinger til sonering og retningslinjer i to konkrete områder måtte planen sluttbehandles og godkjennes i Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Den ene innvendingen gjaldt krav fra Tinn kommune og Nore og Uvdal kommune om en forsøksordning med vinterbrøyting av Fv 2814 over Imingfjell, i området som denne revisjonssaken gjelder. Innvendingen ble avvist av departementet, og vegen skal fortsatt være vinterstengt i perioden 01.12. – 01.04. for å legge til rette for villreinens trekkmuligheter ut på Lufsjåtangen. Dette området har gode vinterbeiter som er svært viktige for villreinen, særlig i år med vanskelige snøforhold lenger inn i fjellet. Reinens adkomst til dette området er imidlertid sterkt hindret av vegen, hyttebebyggelse i snaufjellet i en viktig trekkpassasje og ulike former for ferdsel og friluftsliv. Regional plan har et handlingsprogram som omfatter mange tiltak for oppfølging av planen, og som rulleres jevnlig. Vi vil komme tilbake til dette nedenfor.

Effekter av Uvdalsreguleringen på villrein

Villreinens arealbruk i konsesjonsområdet for Uvdalsreguleringen er godt faglig dokumentert. Vi viser her særlig til NINA Rapport 412. Lufsjåtangen og Dagalitangen på Hardangervidda. Kunnskap og utfordringer i høve til villreintrekk og menneskeleg arealbruk. Jordhøy, P. & Strand, O. 2009 Det finnes også en sammenhengende dataserie fra GPS-sendere påmontert villrein som strekker seg fra 2001 og fram til i dag. Norsk villreinsenter har utarbeidet en egen kartfortelling om området som finnes på www.villrein.no. Nylig er det også utarbeidet en ny kartfortelling om kunnskapsgrunnlaget for hele Hardangervidda som del av arbeidet med klassifisering av de ti nasjonale villreinområdene etter den nye kvalitetsnormen for villrein (NINA Rapport 2126). Hardangervidda kom i den samlede klassifiseringen ut med dårlig (rød) tilstand, noe som skyldes både bestandsforhold etter delnorm 1 (kalvevekter, kjønnsforhold og påvist skrantesjuka) og funksjonell arealutnyttelse

etter delnorm 3. Dette innebærer at Hardangervidda ikke er godkjent etter kvalitetsnormen, og at Klima- og miljødepartementet i samråd med andre berørte myndigheter bør utarbeide en plan for hvordan kravene til middels eller god kvalitet likevel kan bli nådd, jf. nml §13 (tiltaksplan).

Det er liten tvil om at problemene med trekkbarrierer og villreinens arealunnvikelse ved Sønstevatn – Småroi er både en direkte og en indirekte følge av kraftutbyggingen. Det er godt dokumentert, bl. a ved arkeologiske undersøkelser, at det før oppdemmingen gikk trekkpassasjer mellom flere mindre vann som nå er blitt til et sammenhengende stort reguleringsmagasin. Oppdemmingen har medført at villreinen er avhengig av å trekke rundt Sønstevatn på vestsida. Der møter den imidlertid vegen og et hyttefelt med 24 hytter bygd i snaufjellet ved Sandbu, og ved den alternative trekkvegen ved Småroi vest for det bratte fjellet Gavlen finnes det 55 hytter og enda større menneskelig ferdsel og aktivitet. Det meste av dette må betraktes som sekundæreffekter av kraftutbyggingen.

Vurdering av samlet belastning

Miljødirektoratet understreker at vi må betrakte hele leveområdet for en villreinbestand under ett når vi skal vurdere negative effekter av menneskelig påvirkning, og mulighetene til å gjennomføre avbøtende tiltak som kan bedre situasjonen. Det gir liten mening å avgrense vurderingene geografisk til en enkelt vassdragskonsesjon, eller å unnlate å ta med i vurderingen effekter som primært skyldes infrastruktur og ferdsel som i utgangspunktet ikke er en del av selve reguleringsinngrepet. I lys av dette mener vi at konsesjonæren bør kunne pålegges å bidra i samarbeidsprosjekter om avbøtende og kompensierende tiltak rettet mot andre inngrep og menneskeskapte forstyrrelser (sekundær- og sumeffekter) innenfor hele villreinområdet. Olje- og energidepartementet har ved fastsettelsen av nye konsesjonsvilkår for Aura og Hemsila 23.06.21 gitt følgende vurderinger:

"Det er den samlede effekten av ulike naturinngrep og menneskelig ferdsel som er avgjørende for hvordan villreinen bruker leveområdene. Det er derfor nødvendig å vurdere påvirkninger og avbøtende tiltak på landskapsnivå. Det er ofte en kombinasjon av ulike typer infrastruktur som medfører barrierer for villreinens trekk og arealunnvikelse i viktige funksjonsområder. Departementet anbefaler derfor at man i revisjonssaker betrakter hele leveområdet for en villreinbestand under ett når man skal vurdere negative effekter av menneskelig påvirkning, og mulighetene til å gjennomføre avbøtende tiltak som kan bedre situasjonen."

Avbøtende tiltak og villreinfond

Det pågår for tiden mange prosesser som skal bidra til å bedre villreinens livsvilkår på Hardangervidda gjennom ulike avbøtende tiltak. Dette gjelder blant annet en felles sti- og løypeplan, gjennomføring av tiltak i handlingsprogrammet for regional plan, utarbeiding av besøksstrategi og revisjon av forvaltningsplanen for verneområdene. Det forventes også at det vil bli startet arbeid med en tiltaksplan etter kvalitetsnormen for villrein. Det er viktig at disse prosessene blir godt koordinert, og at de kan lede fram til prioritering av de beste og mest effektive tiltakene for Hardangervidda sett under ett. Gjennomføring av tiltakene vil

kreve finansiering, og vi mener at kraftregulantene gjennom pågående vilkårsrevisjoner bør pålegges å betale inn til et felles villreinfond for Hardangervidda. Vi mener at dette vil være en god løsning, forutsatt at størrelsen og innretningen av fondet gir reelle muligheter for å finansiere aktuelle tiltak. I reviderte konsesjonsvilkår for hhv. Aurareguleringen og Hemsilreguleringen, som ble fastsatt i statsråd 23.06.2021, ble det pålagt opprettelse av villreinfond på hhv. 10 mill. og 2 mill. kroner som skal brukes på undersøkelser og tiltak av hensyn til de berørte villreinbestandene. Olje- og energidepartementet har i kgl.res. gitt følgende vurderinger av dette:

"Når det gjelder behov for kunnskap om øvrige tiltak er det slik departementet ser det betydelig usikkerhet om hvilke tiltak har best effekt, og hva de ulike tiltakene vil koste. Usikkerhet bør ikke medføre at forvaltningen unngår å treffe tiltak av hensyn til arter og naturtyper, jf. naturmangfoldloven. Etter vassdragsreguleringsloven § 17 kan det settes vilkår om at konsesjonæren yter tilskudd til et fond som skal fremme blant annet fisk, vilt og friluftsliv i kommunen eller andre særskilte formål. Tilskuddet kan enten skje ved betaling av et passende engangsbeløp eller ved årlige utbetalinger. Departementet mener det i denne saken er nødvendig at det opprettes et villreinfond som kan brukes til å finansiere nødvendige utredninger og gjennomføring av prioriterte avbøtende tiltak i hele villreinområdet...."

Ved behandling av Holsreguleringen, jf. Kgl.res. 18.02.2022, ble konsesjonæren pålagt å avsette et engangsbeløp på 8 mill. kroner til et øremerket fond til undersøkelser og tiltak for å bedre forholdene for villreinbestanden som blir berørt av reguleringen. Det ble presisert at dette gjelder innbetaling til et fond øremerket villreinen i Nordfjella som ble opprettet i forbindelse med Hemsilreguleringen jf. kgl.res. 23.6.2021.

Miljødirektoratet viser til at det er flere pågående vilkårsrevisjoner på Hardangervidda, bl. a Tokke – Vinje og Eidfjord Nord, og vi tilrår at det blir opprettet et felles villreinfond for Hardangervidda på samme måte som for Nordfjella. Skagerak kraft bør pålegges å betale inn til dette fondet ved revisjon av vilkårene for Uvdalsreguleringen. Vi støtter også at det i tillegg innføres moderne standard naturforvaltningsvilkår for reguleringen.»

Skagerak Kraft AS uttaler følgende i brev av 13. september 2022:

«Vi viser til pågående vilkårsrevisjonsprosess for Skageraks reguleringsanlegg i Uvdal og vil med dette komme med et par kommentarer i etterkant av OEDs befaringsrapport den 29.06.2022.

Etter Skageraks vurdering bidro befaringsrapporten til å gjøre alle involverte godt kjent med reguleringsområdet og aktuelle problemstillinger, samtidig som det var rom for å komme med spørsmål og synspunkter.

Avslutningsvis på befaringsrapporten ble NVEs forslag til minstevassføring fra bekkeinntaket i Krukeåe, og da spesielt forslaget til periodisering drøftet. Skagerak ønsker i denne sammenheng å komme med noen supplerende vurderinger.

Som det kommer frem av NVEs innstilling datert 01.12.2021, side 28, mener Skagerak at kostnadene ved et minstevassføringsslipp overstiger miljønyttene. Skagerak er fortsatt av samme formening, men konstaterer at NVE foreslår et helårlig slipp fra Krukeåe, med 100 l/s

om sommeren (1. mai til 31. oktober) og 50 l/s om vinteren (1. november til 30. april). NVE begrunner forslaget med «*at en minstevannføring i Jønndøla vil bedre miljøforholdene betraktelig. En minstevannføring i Jønndøla vil også ha en viss landskapsmessig effekt sammenliknet med dagens tilstand da permanent vanndekket areal vil øke.*» NVE legger også vekt på at slippet til en viss grad vil bedre forholdene lengre ned i Uvdalsvassdraget.

Skagerak vil påpeke at inntaket ligger mer enn 1100 meter over havet. Inntaket i Krukeåe er derfor ofte dekket av store mengder snø til langt ut i juni. Det vil av denne grunn være praktisk svært vanskelig å justere minstevassføringsslipper allerede fra 1. mai. Vi vil derfor be om at vinterperioden utvides til 15. juni dersom det blir krevd slipp av minstevassføring fra Krukeåe. I perioden fra 1. mai til 15. juni vil det uansett være snøsmelting som sikrer godt tilsig i fra restfeltene og god vassføring i Jønndøla og Uvdalsåe. Nytteverdien ved et slipp på 100 l/s om våren, i forhold til 50 l/s, vil derfor være svært begrenset.»

Nore og Uvdal kommune uttaler følgende i brev av 10. oktober 2022:

«1 Innledning

Vi viser til befaringen 29. juni 2022.

Som varslet under befaringen, vil Nore- og Uvdal kommune komme med enkelte supplerende merknader til tidligere inngitte høringsuttalelser.

Kommunen ønsker innledningsvis å understreke at revisjonssaken er av meget stor betydning for kommunen.

2 Nasjonal gjennomgang av reviderbare konsesjoner, Rapport 49/13 – reguleringsområdet har den høyeste miljøverdi

I NVEs og Miljødirektoratets rapport 49/13 er det for Vest-Viken vannregion inntatt i alt 22 vassdrag til vurdering av miljøforbedringspotensialet. Åtte vassdrag er plassert i kategori 1.1 - Høy prioritet, og Uvdalvassdraget er en av disse.

Det foreligger i dag ingen konsesjonspålagte restriksjoner på driften av kraftanleggene, for eksempel krav til minstevannføring.

Av beskrivelsen i rapporten fremgår blant annet at fiskebestanden i Uvdalsåe er påvirket av fraføringen av vann fra elva. Det fremgår videre at reguleringsområdet inngår i villreinområdet på Hardangervidda, at området ligger i utkanten av Hardangervidda nasjonalpark og at området er viktig for friluftsliv med flere DNT-merkede stier og populære turisthytter som Imingfjell Turistheim ved Sønstevatn og Solheimstulen Høyfjellseter i Jønndalen. – De samlede naturverdier og påvirkning fra vannkraftreguleringene er karakterisert som svært store.

Oppsummeringsvis påvirker reguleringen i Uvdalsvassdraget naturmangfoldet og viktige miljø- og friluftsverdier. Dette må være utgangspunktet for den interesseavveining konsesjonsmyndighetene skal foreta i den pågående revisjonssaken.

3 NVE sier nei til miljøforbedringstiltak anbefalt i den Nasjonale gjennomgangen

I den Nasjonale gjennomgangen heter det om Uvdal

«Aktuelle tiltak:

- *Minstevannføring fra Tøddølsvatn av hensyn til fisk og fritidsfiske i Uvdalsåe.*
- *Magasinrestriksjoner i Sønstevatn for å sikre tilstrekkelig vannstand av hensyn til landskap og friluftsliv.»*

I sin innstilling har NVE kommet til at det ikke er grunnlag for å sette vilkår om magasinrestriksjoner for Sønstevatn, og begrunner dette blant annet med nasjonale interesser knyttet til reguleringskapasiteten i norske reguleringsmagasin:

«Kraftverkene i Uvdal bidrar med fleksibilitet i kraftsystemet ved å tilby opp- og nedregulering i markedene for reguleringstjenester. Et absolutt magasinfyllingskrav i Sønstevatn vil redusere kraftverkernes fleksibilitet og evne til å levere systemtjenester om sommeren. Tilsvarende vil gjelde for en ev. myk magasinrestriksjon, men konsekvensene vil være mindre. Eventuelle magasinfyllingskrav må vurderes opp mot nytten av fleksibilitet i Sør-Norge.»

Dette er naturligvis et relevant hensyn, men NVEs avveining viser at lokale interesser knyttet til landskap og friluftsliv blir satt til side av mer overordnede hensyn til forsyningssikkerhet og regularitet. Etter kommunens syn må dette få betydning for hvilke konkrete tiltak regulanten kan pålegges å gjennomføre i revisjonssaken, jf. nærmere punkt 4 nedenfor.

NVE har heller ikke anbefalt slipp av minstevannføring i Tøddøla. Som begrunnelse er det vist til at det vil kreve betydelig mer vann enn Q95 for å få til en landskapspåvirkning, og at ulempene i form av inngrep i nasjonalparken og en redusert kraftproduksjon rundt 6 GWh vil være større enn fordelene. For å bedre miljøtilstanden i Tøddøla anbefaler derimot NVE:

«at en vurderer potensialet for biotopjusterende tiltak med utgangspunkt i dagens vannføringsregime».

NVE har heller ikke anbefalt at det fastsettes krav om minstevannføringslipp fra Fønnebjorden, eller i Ølmosåi og Tverråi.

Nore-Uvdal kommune ser at det kan være krevende å få til minstevannføring i disse områdene. Desto viktigere blir det da at Olje- og Energidepartementet (OED) følger opp NVEs forslag til avbøtende tiltak, jf. nærmere nedenfor under punkt 4.

I tidligere supplerende høringsuttalelse, har Nore og Uvdal kommune sluttet seg til Statsforvalteren i Vikens (tidligere fylkesmannen i Buskeruds) krav til minstevannføring målt ved Mogen på 5 m³/sek fra 1. juni til 20. oktober (sommer) og 1 m³ / sek resten av året (vinter). Formålet var å sikre vannmiljøet i Uvdalselva. Under befaringen med OED ble det avdekket at et slikt krav vanskelig lar seg gjennomføre. Kommunen har derfor besluttet å frafalle kravet, men finner grunn til å påpeke at kommunen ikke har den nødvendige tekniske kompetansen til å komme med en faglig vurdering av et bestemt krav om minstevannføring.

Revisjonssaken er viktig sak for lokalsamfunnet som er tilknyttet vassdraget blant annet med hensyn til landskap og estetiske forhold. Målet er å få oppdatert/modernisert

reguleringsforutsetningene med bakgrunn i de erfaringer man har høstet etter at konsesjonen ble gitt. Det er derfor viktig for kommunen at lokalsamfunnet opplever at den oppdaterte konsesjonen er tilpasset bestemmelsene til dagens endrede generelle regler og holdninger til denne form for utnyttelse av vassdrag, og viser til at NVE blant annet har foreslått at det ses nærmere på habitattiltak som er kan være egnet for å bedre forholdene i Uvdalselva.

Når det gjelder Jønndøla uttaler NVE i innstillingen at:

«En minstevannføring fra bekkeinntaket ved Krukeåi vil bidra merkbart til middelvannføringen i Jønndøla (Figur 6). Figuren viser en minstevannføring på 300 l/s og 100 l/s. Også Q95 som tilsvarer omtrent 100 l/s og 50 l/s vil gi et merkbart bidrag. En minstevannføring vil være særlig viktig i de tørre periodene.»

Det fremgår videre at NVE mener at en minstevannføring i Jønndøla «vil bedre miljøforholdene betraktelig», og «også ha en viss landskapsmessig effekt sammenliknet med dagens tilstand da permanent vanndekket areal vil øke». NVE anbefaler derfor «at det slippes en helårlig minstevannføring fra bekkeinntaket i Krukeåi på 100 l/s om sommeren og 50 l/s om vinteren. En slik minstevannføring vil redusere kraftproduksjonen med rundt 2,8 GWh/år. Nyttan av å øke minstevannføringen til 300 l/s og 100 l/s er etter NVEs syn mindre enn ulempene i form av et årlig krafttap på 9,3 GWh regulerbar kraft».

Nore-Uvdal kommune har fremsatt et krav om en minstevannføring på 300 l/s om sommeren og 100 l/s om vinteren. NVE har avslått dette kravet uten noen nærmere begrunnelse, utover å vise til at nytten av å øke minstevannføringen og dermed krafttapet, naturlig nok vil være noe høyere ved et strengere krav til vannslipp (estimert til 9,3 GWh).

Jønndalen er en innfallsport til Hardangervidda. Sett i sammenheng med at en minstevannføring i Jønndøla også vil være positivt for forholdene i Uvdalselva i de tørreste periodene, er det kommunens syn at OED bør foreta en selvstendig vurdering av om det bør stilles strengere krav til minstevannslipp i denne delen av vassdraget.

4 Standard naturforvaltningsvilkår skal ikke erstatte, men supplere en revisjonsprosess – det må fastsettes konkrete krav til tiltak

4.1.1 Generelt om bruk av standard naturforvaltningsvilkår

NVE har i sin innstilling i hovedsak vist til at kravene fra kommunen vil bli fanget opp av nye standard naturforvaltningsvilkår, og fremholdt at «vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante avbøtende tiltak».

I OEDs retningslinjer om revisjonssaker fra 2012 er opplyst at «Ved samtlige framtidige revisjoner vil de til enhver tid gjeldende standardvilkårene bli innført».

Standard naturforvaltningsvilkår er viktige rettslige verktøy i enhver vassdragsreguleringssak, og det er positivt at de nå blir innført i alle revisjonssaker. Slike standardvilkår har imidlertid sin viktigste funksjon mellom de enkelte revisjonsintervaller, hvor det kan oppstå forhold eller være vunnet erfaring som tilsier enkelte endringer i konsesjonsvilkårene, for eksempel om terskler, andre fysiske innretninger, kulturminner e.l.

Dersom de imidlertid benyttes som middel til å redusere omfanget av revisjonsprosessen, undergraver de revisjonsinstituttet og det miljøforbedringsredskap revisjonen er ment å være.

På samme måte som ved første gangs konsesjon og fastsettelse av vilkår er det sentralt at de enkelte vilkår også på revisjonsintervallet ses i sammenheng, enten det gjelder driften av kraftverkene, vannføringen eller påvirkningen på omgivelsene. Ved å henvise en rekke temaer til vurdering og avgjørelse gjennom bruk av standardvilkårene splittes konsesjonens samlede påvirkning opp i enkelttemaer og til behandling hos ulike sektormyndigheter.

4.1.2 Terskelplan

Vedrørende kravet fra kommunen om flomtiltak som vil bedre forholdene for ferdsel vinterstid i skiløype langs Sønstevatn, uttaler NVE på side 40:

«Vi anbefaler at Skagerak Kraft i første omgang får krav om å utrede mulige tiltak for å redusere ulempene med flom som følge av eksisterende overføring. Basert på resultatene av en slik utredning vil NVE vurdere ev. tiltak og nødvendig saksprosess.»

Når det gjelder krav om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring uttaler NVE videre på side 41:

«Vi anbefaler at Skagerak Kraft i første omgang pålegges å foreta en flaskehalsanalyse i tråd med anbefalingene fra Norconsult. Vi anbefaler at NVE følger opp flaskehalsanalysen med forslag til tiltaksplan når den foreligger. Hvem som bør være påleggsmyndighet for endelig tiltaksplan, avhenger av hvilke av de tiltak som er foreslått som NVE og Statsforvalteren i felleskap kommer frem til skal eller kan gjennomføres.

Vilkåret om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring gir hjemmel til å pålegge bygging av terskler. I dette tilfellet er kravet om terskelbygging begrunnet med et ønske om å forbedre miljøtilstanden. Ansvar for å vurdere behovet for ytterligere terskelbygging ligger til NVE, men vil skje i samråd med Statsforvalteren i Viken.»

Etter kommunens syn er det ovenfor siterte en for defensiv holdning til et påpekt miljøproblem i revisjonssaken. Etter kommunens syn har OED tilstrekkelig informasjon til både å pålegge regulanten vilkår om å gjennomføre tiltak for å redusere flomulempen, samt vilkår om å utarbeide en terskelplan. På bakgrunn av resultatene i prosjektet fra Norconsult, må terskelplanen konkretisere behovet for eventuelle tiltak/endringer av tersklene for å begrense sedimentering og bedre forholdene for fisk i terskelbassengene. De konkrete tiltakene må regulanten i den reviderte konsesjonen også pålegges å bekoste.

Dersom Skagerak kraft mener det er behov for ytterligere utredninger før overnevnte pålegg kan fastsettes, burde de ha foretatt en slik utredning før saken ble sendt til OED for fastsettelse av nye reviderte konsesjonsvilkår.

4.1.3 Erosjonssikring

Som det ble påpekt under befaringen, er det stedvis erosjonsproblematikk i vassdraget. Om dette skriver NVE i sin innstilling på side 42:

«På bakgrunn av den informasjon NVE har i dag, om omfanget av erosjonsproblemene i Uvdalsvassdraget, anbefaler ikke NVE at det utarbeides noen omfattende erosjonssikringsplan. Enkelte deler av vassdraget er noe mer utsatt enn andre. Eventuelle tiltak kan skje frivillig etter initiativ fra Skagerak Kraft. NVE vil derfor oppfordre konsesjonæren til dialog med berørte parter der det kan være behov for tiltak mot erosjon som følge av reguleringen. Foreslåtte konsesjonsvilkår (post 13) vil gi nødvendig hjemmel til å pålegge tiltak dersom NVE skulle finne det nødvendig på et senere tidspunkt. [Understreket her.]»

Etter det Nore og Uvdal kommune erfarer, er ikke denne beskrivelsen i samsvar med de berørte lokales oppfatning av erosjonsproblematikken. Kommunen finner også grunn til å påpeke at regulanten i løpet av de 11 årene revisjonssaken har pågått, ikke har tatt noe slikt initiativ til å iverksette avbøtende tiltak mot erosjon.

Generelt er driftsmønster og kjøring av magasiner helt annerledes i dag enn det man så for seg da kraftverket ble bygget ut. Liberalisering av kraftmarkedet og kraftutveksling mot kontinentet har ført til vesentlige endringer i produsentenes agering, som kan innebære en hardere kjøring av kraftverkene og med tapping også på andre tider av året. Dette er også forhold man i liten grad så for seg da konsesjonen ble gitt, men som er en direkte følge av endringene i energiloven.

Som regulanten selv redegjorde for under befaringen, er Uvdal 1 godt egnet til fleksibel regulering.

Dette påvirker selvsagt miljøet i elva, og medfører at fortsatt erosjon truer områdene langs vassdraget som følge av bølgeslagspåkjenning. Grunneierne påpekte også at de særlig i de fire siste årene har merket seg en økt endring i driftsregimet, og det ble bemerket at kraftverket «effektkjøres så å si daglig».

Effektkjøring med mer ujevn vannføring, i tillegg til klimaendringer med flere episoder med kraftig nedbør i intensitet og hyppighet i alle årstider, kan medføre store variasjoner i vannstanden som igjen kan gi negative effekter for natur og miljø langs vassdraget. Dette er direkte konsekvenser av reguleringen som Skagerak kraft må pålegges ansvar for. Det må derfor settes krav om at det blir gjennomført tiltak for å dempe disse effektene.

Kommunen mener konsesjonsmyndigheten etter dette må pålegge regulanten å gjennomføre en grundig kartlegging av erosjonsutfordringen, og utarbeide en samlet plan for erosjonssikring, med konkrete forslag til tiltak for å begrense erosjonen.

5 Fraværet av miljøforbedringer grunnet hensynet til kraftproduksjon og forsyningssikkerhet, sammenholdt med verdien av kraftproduksjonen, gir grunnlag for fond

Nore og Uvdal kommune vil understreke at det med revisjonssaken først og fremst er viktig for kommunen å sikre miljøverdiene i vassdraget. Økonomiske vilkår har imidlertid også en side til miljøvilkårene, i den forstand at dersom de miljømessige ulempene av ulike grunner ikke rettes opp, kan dette kompenseres med økonomiske vilkår.

NVEs innstilling er i stor grad gjennomsyret av hensynet til konsesjonæren og kraftproduksjonen. Verken revisjonskravene eller de anbefalte miljøforbedringstiltak i Nasjonal gjennomgang fra NVE og Miljødirektoratet er etterkommet i nevneverdig grad. Disse interesseavveiningene til skade for berørte lokale interesser, friluftslivet og hensynet til naturmangfoldet, må holdes opp mot de naturverdier Uvdalvassdraget gjør inngrep i.

Samlet produksjon i Uvdalvassdraget ligger på ca. 459 GWh årlig. Dersom man også tar ut en oversikt over kraftvolumet og gjør en enkel beregning av verdiskapingen fra kraftproduksjonen, vil denne med utgangspunkt i dagens marked og forventninger til prisnivå de neste 10 år i Sør-Norge, gi en verdiskaping fra reguleringen i Uvdalvassdraget som ligger langt over hva kraftprodusenten kunne ha forventet da konsesjonen ble gitt. Samtidig ble avgivelse av konsesjonskraft beregnet endelig på grunnlag av det tilsiget man regnet med da konsesjonen ble gitt. Det er kommunens syn at en del av denne økte verdiskapningen må brukes på tiltak for å bedre miljøforholdene i hele vassdraget.

Dersom denne ubalansen ikke rettes opp gjennom konkrete tiltak for miljøforbedringer, foreligger det åpenbart grunnlag for å gjenopprette en form for balanse gjennom et fond til fremme av blant annet fisk, vilt og friluftsliv i kommunen, i samsvar med vassdragsreguleringsloven § 17.

Fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv i kommunene har i de senere års praksis ansett som en lite tyngende økonomisk plikt, sett i forhold til verdien av den årlige kraftproduksjonen og de store inngrepene kraftproduksjonen har ført med seg. Det er særlig grunn til å trekke frem at Nore og Uvdal er en fjellbygd som baserer mye av sin næringsvirksomhet på natur- og friluftsbasert reiseliv. Skader på naturinteresser har ikke bare en betydelig miljøkostnad, da ivaretagelse av naturen også har en økende kommersiell verdi. Det er derfor rimelig at også den offentlige konsesjonæren kompenseres for andre skadelidende næringsinteresser i lokalmiljøet ved at det avsettes midler til et fond i kommunen ved årligere utbetalinger på kr 150 000 (som indeksjusteres). Et slikt beløp er en beskjeden andel av den årlige merverdien Skagerak Kraft blir sikret ved fortsatt drift med begrenset krav til minstevannføring og uten magasinrestriksjoner.

Kommunen har ikke stilt noen konkrete krav om tiltak for rein. Det er imidlertid ikke tvilsomt at reguleringen av Uvdalvassdraget også påvirker villreinområdet negativt.

Villreinnemnda for Setedalområdet har i sin høringsuttalelse foreslått at det blir satt vilkår om at det skal avsettes midler i et villreinfond. Nore og Uvdal kommune støtter et slikt fond, og bemerker at innbetalingen må være stor nok til at det gis en realistisk mulighet for å gjennomføre aktuelle prosjekter og tiltak.»

IV. Departementets merknader

1. Innledning og bakgrunn

1.1. Grunnlaget for revisjon av reguleringskonsesjoner

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991-92), jf. Innst.O. nr. 66 (199-92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpene vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

1.2 Om Uvdalsreguleringen og konsesjonene som kan revideres

Samtykke til å regulere Uvdalsvassdraget ble gitt ved kongelig resolusjon 12. mai 1961. Tillatelsen omfattet regulering av Sønstevatn samt overføring av elvene Ormtjønnbekken, Tøddøla, Jønndalsåe og Imingbekken. I tillegg ble det gitt tillatelse til overføring av Løyngardåe og Tverråe.

Ytterligere tillatelse til å overføre Lortetjønne samt å rå over alt vannet i Uvdalsvassdraget mellom Sporan bru og Norefjord ble gitt i kronprinsregentens resolusjon 13. november 1964.

Tillatelsene ble gitt til Asker og Bærum kraftselskap som senere ble til EAB Produksjon AS og solgt til Skiensfjordens Kommunale Kraftselskap hvor anleggene lå i selskapet SKK Numedalsverkene AS, for deretter å bli en del av Skagerak Energi AS med Statkraft som hovedaksjonær. Tillatelsene innehas i dag av Skagerak Kraft som eier kraftverkene med tilhørende fallrettigheter og reguleringer.

Uvdalsåe har sitt samløp med Numedalslågen i Rødberg og Uvdal II har utløp i Numedalsfjorden. Reguleringen av Uvdalsvassdraget er sammen med Norereguleringen viktige for å sikre vannføring på lakseførende del av Numedalslågen. Tillatelse til å regulere vannet i Numedalslågen er fastsatt ved kongelig resolusjon 18. mai 2001. I manøvreringsreglementet for

Numedalslågen er det åpnet for å vurdere minstevannføringen i Lågen ved Skollenborg dersom vilkårene for Uvdal revideres.

Tillatelsen for regulering av Numedalslågen er gitt til Numedals-Laugens Brugseierforening.

1.3 Krav om revisjon

Nore og Uvdal kommune fremmet ved hjelp av advokat Inge Hetland i mars 2009 krav om revisjon. Kravet ble etter hvert begrunnet i brev av 16.05.2011 etter dialog med NVE med virkninger reguleringen har hatt på naturfaglige verdier langs og i Uvdalsåe og særlig hvilken effekt endret vannføring har hatt på vannmiljøet generelt og på fisk og fiske spesielt. Det er herunder fremmet krav knyttet til manøvreringsreglementet for reguleringer med krav om minstevannføring på deler av den regulerte strekningen samt krav om undersøkelser/beregninger av konsekvenser av ulik grad av fylling i Sønstevatnmagasinet. I tillegg er det fremmet økonomiske krav og en rekke krav som kan knyttes til standardvilkårene som vil redusere miljølempene og ulemper for brukere av området som er påvirket av Uvdalsreguleringen.

NVE vedtok 31.08.2012 å åpne for revisjon av vilkårene i Uvdalsreguleringen. Det forelå revisjonsdokument fra Skagerak Kraft i april 2013, senere supplert og oppdatert 23.04.2014. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater med mer er gitt i NVEs innstilling.

I manøvreringsreglementet for Numedalslågen av 18.05.2001 er det åpnet for å vurdere minstevannføringen i Lågen ved Skollenborg dersom vilkårene for Uvdal revideres. NVE har basert på evaluering av gjeldende manøvreringsreglement konkludert med at dagens reglement ivaretar hensynet til laks på en god måte. De konkluderer med at det ikke er behov for å vurdere endringer i manøvreringsreglementet for Numedalslågen fra 2001 som følge av vilkårsrevisjon for Uvdalsreguleringen. Departementet støtter denne vurderingen.

2. NVEs innstilling

NVE oversendte innstilling til departementet 01.12.2021. Innstillingen gir en vurdering av de enkelte revisjonskravene basert på det foreliggende kunnskapsgrunnlaget. Det anbefales at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår, som gir hjemmel til å pålegge avbøtende tiltak. Videre anbefaler NVE minstevannføring i Jønndalsåe.

NVE fraråder at det settes krav om minstevannføring i Uvdalsåe målt ved Mogen. De fraråder også at det settes magasinrestriksjoner på Sønstevatn. Konsesjonen er gitt i 1961 og det ble i sin tid gjennomført kulturminneundersøkelser. NVE mener at det derfor ikke er aktuelt å pålegge sektoravgift for kulturminner i denne saken.

3. Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Ivaretagelse av naturmangfoldet er et hensyn som inngår i behandlingen av alle konsesjonssaker og vilkårsrevisjoner. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinje i saksbehandlingen. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vilkårsrevisjoner er ingen ny konsesjonsbehandling og medfører ikke nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt.

Behovet for utredninger av konsekvenser vil derfor normalt være moderat. Uvdalsvassdraget har vært regulert i mange år, og det er opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringens virkninger.

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Uvdal fikk prioritet 1.1 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdraget anses å ha stort potensial for forbedring av viktige miljøverdier, samtidig som aktuelle tiltak antas å gi lite eller moderat krafttap sett i forhold til forventet miljøgevinst. Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er økt slipp av minstevannføring fra Tøddølvatn samt magasinrestriksjoner i Sønstevatn av hensyn til landskap og friluftsliv. Av rapporten fremgår det at vassdraget har lokal ørretstamme som er viktig for lokalt fritidsfiske. Videre er det kartlagt bekkekløfter av lokal og nasjonal verdi. Området grenser til Hardangervidda nasjonalpark som er et viktig friluftsområde i tillegg til at det inngår i Hardangervidda villreinområde.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 31.10. 2022 av «oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Vestfold og Telemark for planperioden 2022-2027» er det ikke satt miljømål for noen del av Uvdalsvassdraget som vil kunne medføre tap av kraftproduksjon (slipp av minstevannføring eller magasinrestriksjoner). Når det gjelder tiltak som ikke vil kunne medføre krafttap er de sterkt modifiserte vannforekomstene Jønndalsåe, Tøddøla, Uvdalsåe fra Nørdstebø til Fønnebøfjorden og Uvdalselva fra Fønnebøfjorden til Rødbergdammen gitt økt miljømål med frist 2027. Miljømålet er satt til *godt økologisk potensial (GØP)* med konkrete tiltak om biotoppjusteringer som blant annet etablering av bedre habitat og terskler.

Skagerak Kraft har utarbeidet revisjonsdokument som lister utførte undersøkelser og utredninger. Underveis i prosessen er det også blitt gjennomført nye undersøkelser. Det er også pågående dialog mellom regulant og Statsforvalter om å vurdere behov for nye fiskeundersøkelser i Damtjønn på Imingfjell ved Sønstevatn og Ormetjern. NVEs innstilling drøfter ikke reguleringens påvirkning på villrein. Flere av høringsinnspillene påpeker dette og ber om at temaet blir løftet og vurdert i forbindelse med departementets behandling. Flere av høringsinnspillene viser til kunnskapsgrunnlag og at villreinens arealbruk i konsesjonsområdet for Uvdalsreguleringen er godt faglig dokumentert.

Departementet gjennomførte åpent møte og befaring i området 29. juni 2022.

Til grunn for behandling av revisjonssaken har departementet lagt kommunens krav, Skagerak Krafts revisjonsdokument med tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2022 og prinsippene i naturmangfoldloven grunnlag for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til å fatte vedtak i saken.

4. Vassdragene og landskapsområder

De berørte vassdragene ligger i Uvdal, en sidegren til Numedalen, i Nore og Uvdal kommune. Nore og Uvdal er en stor utmarkskommune der landbruk, kraftproduksjon og hyttebygging er

viktige næringer. Kommunen er geografisk stor med sine 2500 km², og et litt mer beskjedent folketall på rundt 2500 innbyggere.

Hoveddalføret i Numedal er trangt, men i Uvdal og ved de store innsjøene i nord er dalen videre og landskapet åpnere. Uvdalen går vestover fra Rødberg og opp på Hardangervidda, med fjelltrakter på begge sider av dalføret. Hoveddalføret er skåret dypt ned i grunnfjellet. Nederst i dalen løper Uvdalsåe med sine flate elveavleiringer. Elven er 64,9 kilometer lang, og har et nedbørfelt på 849,79 km².

Uvdalsåe har sine kilder i fjellområdene Dagalifjell og Imingfjell, henholdsvis nord/øst og sør/vest for Uvdalen. Øverst heter elva Tøddøla, og har sine kilder ved fjellet Ræpeholåsen (1311 moh), særlig i Skarvsvatnet og Tøddølvatnet. Langt oppe er det også tilsig av Jønndalsåe fra den bratte Jønndalen. Ved samløpet av Jønndalsåe og Tøddøla dannes Uvdalselva.

Jønndalen er et viktig beiteområde og et kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse (KULA). Jønndalen går opp mot Hardangervidda, og ferdselsvegen Store Nordmannsslepa går gjennom dalen. Dalen har gode beiteforhold med et gammelt setermiljø. Jønndalen er også inngangsport til Hardangervidda nasjonalpark fra øst. Rundt 20 prosent av nasjonalparken ligger innenfor kommunen og kommunen har status som nasjonalparkkommune. Hardangervidda nasjonalpark er fastlands-Norges største nasjonalpark, og ble etablert allerede i 1981.

Fjellområdene rundt Sønstevatn er karakterisert som dalformet fjellandskap med vegetasjonsdekke. Området ligger over skoggrensen med åpne, men i hovedsak vegetasjonsdekte områder i fjellet. Vegetasjonen veksler mellom rabber, fjellheier, lesider og myrer/våtmark. Landskapet er i liten grad preget av menneskelig aktivitet, bebyggelse og infrastruktur, men har innslag av hytter og linjeinngrep som veier og kraftledninger

Rødberg er kommunesenteret i kommunen. Rødberg ble etablert som følge av utbygging av kraftverket Nore 1.

5. Eksisterende vannkraftanlegg

Uvdalvassdraget ble bygd ut på 1960-tallet og kraftverkene Uvdal 1 og Uvdal 2 ble satt i drift i 1966. Uvdal 1 utnytter fallet på 585 m mellom Sønstevatn og dalbunnen i Uvdal. Uvdal 2 utnytter et fall på 196 m mellom Fønnebøfjorden i Uvdal og Norefjorden nedenfor Rødberg. Uvdal 1 har en installert effekt på 92 MW og Uvdal 2 har en installert effekt på 41 MW. Midlere årsproduksjon for begge kraftverkene til sammen er på rundt 459 GWh. Kraften fra Uvdal 1 overføres på 132-kV nivå til Uvdal 2. Kraften fra begge stasjonene transformeres så opp til 300 kV i Uvdal 2, og føres via egen kraftledning inn på sentralnettet ved Nore.

Magasinkapasiteten og slukeevnen på kraftverkene er dimensjonert for å optimalisere produksjonen og minimalisere flomrisiko/flomtap. Sønstevatn i Imingdalen er demmet opp til kote 1060 moh med en reguleringshøyde på 31,1 m. Opprinnelig var det tre vann (Sjugurdstjønne, Mevatn og Sønstevatn) som ble regulert til et stort magasin.

Reguleringen økte vannarealet fra 3,1 til 12,8 km² (> 400 prosent). Sønstevatn har en reguleringsgrad på rundt 90 prosent, som innebærer at magasinet kan lagre nesten et helt år med tilsig. Ormtjønnbekken og Tøddøla er overført til Tøddølvatn. Vannet har fast overløp til

tunnelen på kote 1101. Vannet blir videre overført i tunnel til Vikvatn og derfra ut i Sønstevatnmagasinet. Damtjønn er overført til Sønstevatn via en tunnel ned til en mindre bekk med avløp til Sønstevatnmagasinet. Vannet har fast overløp til tunnelen på kote 1223. Reguleringen omfatter også inntak av vann fra flere bekkeinntak.

Tappingen fra Sønstevatn under vår- og høstflom begrenses av tilsiget til Fønnebofjorden. I disse periodene produseres det ofte kun i Uvdal 2. Ellers i året har Skagerak Kraft stor frihet til å disponere tapping fra Sønstevatn.

Fønnebofjorden er inntaksmagasinet til Uvdal 2. Dette magasinet har svært liten reguleringsgrad og er et døgnreguleringsmagasin, og reguleres med en demping på omtrent 0,9 meter. Vannstanden styres ved å variere produksjonen mellom Uvdal 1 og Uvdal 2.

Reguleringen har ført til redusert vannføring i Uvdalsåe fra Tøddølvatn og ned til utløpet av Uvdal 1. Enkelte mindre elver som Ølmøsa, Tverråe, Løyngardåe samt Uvdalsåe nedstrøms Fønnebofjorden til Rødbergdammen har fått vesentlig redusert vannføring. Det er ikke pålagt minstevannføring i vassdraget. Restfeltet sikrer imidlertid en viss vannføring i Uvdalsåe. Gjennomsnittlig avrenning for feltene som utnyttes i Uvdal 1 og Uvdal 2 er til sammen 14,4 m³/s.

Nore og Uvdal er en stor kraftkommune, med i alt ni kraftverk som har en samlet gjennomsnittlig årsproduksjon på 1404 GWh. Foruten Uvdalsreguleringen er de største kraftverkene (produksjon og byggeår): Nore I kraftverk (759 GWh; 1928) og Nore II kraftverk (204 GWh; 1946).

6. Verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelse av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime.

Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tappt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet er i flere tilfeller avgjørende for å håndtere spesifikke nettutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser, og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Til slutt peker Statnett på at de kraftverkene som er høyest prioritert hos myndighetene for miljøforbedringer, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 prosent av sekundærreservene og 45 prosent av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningssikkerheten.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag, og kan ha en stor flomdempende effekt. Reguleringen av Sønstevatn bidrar i stor grad til flomdemping i Uvdalsåe.

Departementet vil vise til Meld. St. 25 (2015-2016) Kraft til endring, der det framgår følgende: «flomdemping blir et sentralt tema ved revisjon av eldre reguleringskonsesjoner. I mange av disse sakene er det interessenter som ønsker magasinrestriksjoner av hensyn til natur, miljø og friluftsliv. Effekten på flomdempingskapasiteten vil variere fra sak til sak, men må tillegges betydelig vekt. Å ivareta den flomdempingskapasiteten som allerede finnes i reguleringsmagasinene vil være viktig». Departementet legger stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

7. Departementets vurdering av forslag og krav i revisjonssaken

7.1 Magasinrestriksjoner

Krav om magasinrestriksjoner står sentralt i mange vilkårsrevisjoner. Om magasinrestriksjoner er aktuelt beror på forringelsen sett opp mot områdets verdi og potensial, det avbøtende tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til de nødvendige endringene. I tillegg kommer viktigheten av systemtjenester, forsyningssikkerhet og økt flomfare.

Nore og Uvdal kommune har fremsatt krav om dato og nivå for magasinutfylling i Sønstevatn. Statsforvalteren i Oslo og Viken sammen med flere andre høringsinstanser støtter kommunens krav om å sette begrensninger for vannstand sommerstid. De viktigste hensynene bak kravet er biologiske forhold som fisk og villrein i tillegg til landskap og friluftsliv.

Neddemming av vannene Sjugurdstjøne, Mevatn og Sønstevatn til Sønstevatn magasinet medførte hindringer for villreintrekket mellom Hardangervidda og Lufsjåtangen. Fylkesveg 127 over Imingfjell som ble bygget i forbindelse med reguleringen av Sønstevatn, og hyttefelt som er etablert langs fylkesvegen over Imingfjell etter at fylkesvegen ble bygget har bidratt til ytterligere arealforringelse for villreinen.

Det er nylig gjennomført fiskeribiologiske undersøkelser i Sønstevatnmagasinet. Konklusjonene viser en god bestand av ørret med jevn rekruttering og sammenfaller med tidligere undersøkelser i magasinet. Statsforvalteren mener naturlig rekruttering av ørret i magasinet synes å være tilstrekkelig i forhold til dagens beskatning. Utsettingsforholdet er derfor stilt i bero inntil videre.

Imingfjell med området rundt Sønstevatn ligger i utkanten av Hardangervidda nasjonalpark, og er viktig for friluftsliv både for lokalbefolkningen og for tilreisende. Området er utgangspunkt for dagsturisme og for lengre turer innover Hardangervidda. Sønstevatn ligger på østlige del av Hardangervidda-plataet på over 1000 moh. like over Uvdal, og har betydelige landskapsverdier. Imingfjell turisthytte ligger i østre deler av magasinet i tillegg til et etablert hyttefelt i samme område. Vassdragsreguleringen påvirker allmenhetens bruk av naturen, både ved at ferdsel med båt i magasinet kan bli utfordrende ved lav vannstand samt gjøre det lettere å komme til fjells på anleggsveier. En reguleringshøyde på 31,1 m turrlegger store strandareal og påvirker landskapsopplevelsen når vannstanden er lav, særlig i perioder uten snø.

Sønstevatn har reguleringsgrenser på øvre kote (HRV) 1060,0 (NN 2000 korrigert til 1060, 54) og nedre kote (HRV) 1028,9 (NN 2000 korrigert til 1029, 44) som tilsier en reguleringshøyde på 31,1 m. Under flom kan vannstanden stige 1,1 m over HRV. Sønstevatn har en reguleringsgrad på om lag 90 prosent og kan lagre nesten et helt år med tilsig. Det gjør at magasinet er godt regulert. Med dette reglementet disponerer Skagerak Kraft tapping fra magasinet stort sett fritt gjennom året og er kun begrenset i vår- og høstflom av tilsiget til Fønnebofjorden. I disse periodene produserer regulanten ofte kun i Uvdal 2.

Skagerak Kraft anfører at med foreslåtte restriksjon begrenses muligheten til å utnytte magasinet i tørrår. I tillegg vil magasinet miste sine flomdempende egenskaper dersom det hvert år skal fylles før 1.juni. Simulering viser at for å oppfylle foreslåtte krav kan man ikke tappe magasinet lavere enn til ca. kote 1052, som er omlag 23 m over LRV. Foreslått restriksjon vil medføre at Sønstevatn også mister sin funksjon som et effektivt flomdempingsmagasin i Numedalslågen. I tillegg vil eventuelle magasinrestriksjoner redusere evnen til å opprettholde minstevannføring over året lenger nede i vassdraget (eksempelvis Kongsberg) i tørrår.

NVE viser til at kraftverkene i Uvdal bidrar med fleksibilitet i kraftsystemet ved å tilby opp- og nedregulering i markedene for reguleringstjenester og påpeker at et absolutt magasinfullingskrav i Sønstevatn vil redusere kraftverkernes fleksibilitet og evne til å levere systemtjenester om sommeren. Tilsvarende vil gjelde for en eventuell myk magasinrestriksjon, men konsekvensene vil være mindre. NVE argumenterer videre med at restriksjoner som i praksis gjør det umulig å unytte hele reguleringen ikke er omfattet av revisjonsadgangen. Dette vil være resultatet for Sønstevatn, dersom det fastsettes en dato og et nivå for magasin vannstanden. Sønstevatn har en reguleringsgrad på rundt 90 prosent og kan derfor lagre nesten et helt år med tilsig. Hvis magasinet tappes helt ned, skal det derfor mye tilsig til for å fylle magasinet opp til en fast minimumsvannstand om sommeren. Dersom man innfører en minimumsvannstand fra en gitt dato om sommeren, vil Skagerak Kraft måtte holde vannstanden høy gjennom vinteren og våren for å være sikre på at de når den påkrevde magasinfullingen. Dette må de gjøre hvert år, fordi det alltid er en risiko for at det kan komme uvanlig lite tilsig fram mot sommeren. I de fleste år vil dette føre til økt flomtap.

Departementet anbefaler ikke magasinrestriksjoner i Sønstevatn og støtter seg til NVEs vurdering. Departementet er enig i at foreliggende fiskebiologiske undersøkelser ikke tilsier behov for magasinrestriksjoner. Vedrørende landskap og friluftsliv vurderer også departementet at en magasinrestriksjon på 5 m under HRV i begrenset grad vil bidra til å bedre landskapsopplevelsen sommerstid. I tillegg er det andre inngrep i området som vei og hytter som gjør at det ikke fremstår som urørt og mister noe av sitt villmarkspreget. Departementet ser ikke magasinrestriksjoner for Sønstevatnmagasinet som realistiske uten at dette vil gå utover konsesjonærens mulighet til å utnytte konsesjonen fullt ut. Departementet slutter seg til innspillene om en helhetlig vurdering av leveområdene for arten og mener at dette best ivaretas gjennom midler til et villreinfond, jf. omtale under.

7.2 Minstevannføring

Formålene med minstevannføringer er mange, alt fra å opprettholde en mindre vannføring for å sikre et visst livsmiljø for akvatiske planter og dyr, til mer kompliserte vannføringsregimer for å sikre bestemte arter. Minstevannføringer kan også ha som hensikt å forbedre landskaps- og vassdragslementer, som for eksempel fosser, eller for å bedre resipientforholdene. Minstevannføringer kombineres ofte med habitatjusterende tiltak som terskler, der selv begrensede vannmengder kan gi store miljøforbedringer. I andre tilfeller vil det måtte slippes mye vann for å oppnå en ønsket miljøeffekt.

Det er ingen fastsatte slipp om minstevannføringer i dagens manøvreringsreglement for Uvdalsvassdraget. I forbindelse med revisjonen er det reist krav om slipp på flere av strekningene som er fraført vann.

Kommunens krav om minstevannføringer er motivert ut fra hensynet til biologisk liv i elven, herunder fisk (ørret), planter, dyr og insekter. Kravet er også fremmet i håp om å redusere virkningene av forurensede utslipp der hvor det i dag er lite vannføring. I tillegg peker kommunen på gjengroing i terskeldammene og håper at dette vil bedres med økt vannføring. Strekningene som er fraført vann er Ormtjønnbekken, Tøddøla, Jønndalsåe, Imingbekken, Ølmøsa, Løyngardåe, Tverråe og Uvdalsåe.

Kommunen har stilt krav om minstevannføring i Uvdalsåe. Slippunkt for dette har kommunen etter utredning og med støtte fra Statsforvalteren sluttet seg til å være enten fra Jønndalsåe og/eller Tøddøla målt ved Mogen. Etter departementets befarings frafalt kommunen kravet om en minstevannføring målt ved Mogen. Kommunen ønsker fortsatt forbedringer i vassdraget og fastholder krav om slipp i Jønndalsåe, men påpeker at de ikke har den nødvendige tekniske kompetansen til å komme med en faglig vurdering av et bestemt krav om minstevannføring. Departementet forstår kommunen dit at kravet om minstevannføring i Uvdalsåe fremdeles er gjeldende, men at kommunen nå slutter seg til at slipp og måling av minstevannføring skjer i Jønndalsåe, slik NVE innstiller på.

Kommunen krever også slipp av vann fra Fønnebøfjorden og videre ned Dokkebergfossen til Rødbergdammen.

Statsforvalteren opprettholder sitt krav om slipp av minstevannføring målt ved Mogen på 5 m³/sek fra 1. juni til 20. oktober (sommer) og 1 m³/sek resten av året (vinter). I tillegg ber de om

vurdering av de to bekkekløftene i Ølmøsåe og Tverråe med hensyn på vannslipp, når minstevannføring på de ulike regulerte strekningene av Uvdalsvassdraget skal vurderes.

Jønndalsåe

Naturlig avrenning til Jønndalsåe er etter regulering 43 prosent av den naturlige vannføringen ved samløp Tøddøla. Årlig gjennomsnittlig restvannføring ved samløp Tøddøla er 0,8 m³/s.

NVE innstiller på et slipp i Jønndalsåe fra Krukeåe på Q 95 som tilsvarer omtrent 100 l/s om sommeren og 50 l/s om vinteren og mener dette vil bedre miljøforholdene i Jønndalsåe betraktelig. Slippet vil også ha en viss landskapsmessig effekt. Størrelsen på slippet vil i liten grad bidra til å endre middelvannføringen i Uvdalsåe. Men NVE hevder den vil være av noe betydning i de tørre periodene i Uvdalsåe.

Skagerak Kraft mener at kostnadene ved et minstevassføringsslipp overstiger miljønytt. De peker også på praktiske hensyn knyttet til beliggenhet 1100 m.o.h. og utfordringer med snø også i juni. Regulanten ønsker derfor at et eventuelt minstevannføringsslipp utvides til 15. juni i vinterperioden. De påpeker også at det i perioden fra 1. mai til 15. juni vil være snøsmelting som sikrer tilsig fra restfeltene og at nytteverdien ved et slipp på 100 l/s om våren, i forhold til 50 l/s, vil være svært begrenset.

Kommunen skriver i sin uttale til departementet at de fastholder sitt krav om et høyere slipp på 100 l/s vinterstid og 300 l/s sommerstid i Jønndalsåe. Kommunen baserer sin argumentasjon på Jønndalen som en innfallsport til Hardangervidda og at slippet også vil komme Uvdalsåe til del ikke bare i de tørreste periodene.

Departementet er enig i at det pålegges slipp av helårlig minstevannføring fra bekkeinntaket i Krukeåe. NVE viser til simuleringer som gir produksjons- og inntektstap men i liten grad påvirker reguleringsevnen i vassdraget. Departementet mener derfor at et slipp i Jønndalsåe vil kunne forsvares ut fra verdier til landskap, friluftsliv og inngangsport til Hardangervidda som nasjonalparkområde.

Jønndalsåe er i nylig godkjente vannforvaltningsplaner vedtatt med GØP som miljømål og tiltak som ikke medfører tap av kraftproduksjon, men med krav om konkrete tiltak som biotoppjusteringer. Norconsults undersøkelser i vassdraget fra 2018 konkluderer med en økologisk tilstand god eller svært god. Basert på dette mener departementet at riktig størrelse på vannslippet vil være Q 95 som tilsvarer 100 l/s sommertid (01. mai – 31. oktober) og 50 l/s vintertid (01. november – 30. april). Krafttapet ved minstevannslippet anslås å være om lag 2,8 GWh årlig. Departementet vurderer som NVE at nytten av å øke minstevannføringen er mindre enn ulempene i form av tapt kraft.

Når det gjelder perioden for overgang fra vinterslipp til sommerslipp er departementet enig i at å starte sommerperioden 1. mai er tidlig, ettersom bekkeinntaket ligger på 1100 moh. Departementet foreslår at sommerperioden starter 15. juni.

Uvdalsåe

Gjennomsnittlig vannføring i Uvdalsåe etter regulering ligger i gjennomsnitt på rundt 40 prosent av naturlig vannføring før regulering. Dette tilsvarer en middelvannføring på rundt 1,7 m³/s.

En økt minstevannføring i elven er aktuelt å slippe fra Krukeåe gjennom Jønndalsåe og/eller fra Tøddølvatn via Tøddøla og/eller Sønstevatn via Ølmøsåe. Vannet som skal slippes i Jønndalsåe vil bedre forholdene noe i de tørre periodene i øvre deler av Uvdalsåe. Om vannføringen skal økes vil det i tillegg måtte slippes fra Tøddølvatn eller Sønstevatn. NVE og Skagerak Kraft har gjort vurderinger av et slipp fra Sønstevatn.

En minstevannføring i Uvdalsåe vil bedre forholdene for fisk, fiskemuligheter og gi en bedre opplevelse av landskapet. Miljøverdiene i Uvdalsåe er i vannforvaltningsplanene vurdert som lokalt viktig men ikke regionalt eller nasjonalt viktige. Vassdraget er dermed ikke prioritert i vannforvaltningsplanene for et minstevannføringslipp. Det er gjennom fiskebiologiske undersøkelser vist at ørreten har gjennomgående akseptable forhold i vassdraget med dagens vannføringsregime.

Et slipp fra Tøddølvatn vil gi ekstra tilførsel av vann til Uvdalsåe. I tillegg vil det bedre forholdene for vanntilknyttede organismer i Tøddøla samt hindre episoder med svært lite vann sommer og vinter. Ingen av høringspartene har pekt på en minstevannføring i Tøddøla som spesielt viktig. NVE viser til at Tøddøla er relativt storsteinet over lange strekninger, og at det derfor vil kreve betydelig mere vann enn Q 95 for å få en landskapsvirkning. NVE mener at ulempene i form av inngrep i nasjonalparken og en redusert kraftproduksjon på rundt 6 GWh vil være større enn fordelene. NVE anbefaler derfor ikke slipp av minstevannføring i Tøddøla. Departementet støtter denne anbefalingen sammen med forslaget om biotopjusterende tiltak for å bedre forholdene for miljøverdier i vannstrengen.

Når det gjelder slipp fra Sønstevatn vil dette foruten økt tilførsel av vann i Uvdalsåe, også kunne bedre forholdene for den fuktkrevende bekkekløften som er registrert i Ølmøsåe. Denne er lokalisert om lag 300 m nedenfor dammen. Bekkekløften får i dag tilførsel av vann fra et begrenset restfelt nedenfor dammen. Restfeltet strekker seg fra dammen som ligger på kote 1060 og ned til samløpet med Uvdalsåe på kote 570. Kløften er vurdert som helhet til å ha svak lokal verdi (verdi 1). Området har stedvis rik flora. Det er ikke noen fiskebestand av betydning i bekken, kun enkelte individer på den nederste strekningen mot Uvdalsåe.

Skagerak Kraft har beregnet at en minstevassføring i Ølmøsåe sluppet fra Sønstevatn tilsvarende (Q95) sommer og vinter) vil gi et produksjonstap på 20 GWh i året. Statsforvalterens forslag til minstevassføring lik 5 m³/s sommer og 1 m³/s vinter målt ved Mogen vil ifølge Skagerak Kraft gi et betydelig høyere produksjonstap. Dette vil også resultere i en nedtapping av Sønstevatn i hele sommerperioden. Skagerak Kraft mener at et slik betydelig produksjonstap ikke kan forsvares ut fra bekkekløftens lave verdi, og det faktum at tilstanden er tilvendt gjennom 50-60 år.

NVE konstaterer at bekken er fraført vann. Ølmøsåe er betydelig påvirket. NVE registrerer at området innehar rødlistearter til tross for mange år uten annet enn naturlig tilsig fra uregulert restfelt. Basert på den informasjonen som foreligger kan ikke NVE se at fordelene med en minstevannføring vil overstige ulempene ved redusert kraftproduksjon. Departementet støtter NVEs anbefaling og kan ikke se at nytten overstiger ulempen ved å tilføre vann i Ølmøsåe.

For å dekke et krav om slipp fra Sønstevatn må regulanten sikre dette ved å planlegge inn nok vann i magasinet. Dette vil ifølge NVE påvirke reguleringsevnen noe og medvirke til at vannstanden i Sønstevatn kan bli lavere gjennom sommeren. Det har dermed motsatt effekt av

kravet om en minstevannstand i Sønstevatn. En minstevannføring på 5 m³ /s fra 1. juni til 20. oktober og 1 m³ /s målt ved Mogen må sikres gjennom slipp fra Sønstevatn og vil ifølge NVEs beregninger gi rundt 44 GWh redusert kraftproduksjon per år.

NVE har ikke anbefalt slipp av minstevannføring fra Sønstevatn, og kan ikke se at fordelene ved et slikt slipp sammenliknet med dagens situasjon er større enn ulempene i form av redusert produksjon av regulerbar kraft. Departementet slutter seg til NVEs vurdering og mener det ikke er grunnlag for å pålegge slipp av minstevannføring på strekningen i Uvdalsåe fra Sønstevatn.

Uvdalsåe ved Dokkeberg

Vannføringen på strekningen mellom Fønnebøfjorden og Rødbergdammen er sterkt redusert uten flomperioder. NVE påpeker at et slipp her vil både være teknisk utfordrende samt betydelig i form av mengde for å ha den landskapsmessige effekten som ønskes oppnådd. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger om at det ikke slippes vann på strekningen.

Tverråe

Bekkekløften i Tverråe har ikke kartlagt klassiske bekkekløftkvaliteter. Verdivurdering er satt som regionalt til nasjonalt viktig som følge av forekomst av en lite påvirket granskog rik på død ved og flere rødlistede arter. Tverråe har et relativt stort uregulert restfelt som bidrar til en viss vannføring. NVE vurderer at fordelene med en minstevannføring vil overstige ulempene ved redusert kraftproduksjon. Departementet deler NVEs tilrådning og aviser slipp av vann på strekningen.

7.3 Krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. NVE foreslår innføring av nye og moderne standardvilkår. Dette vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante og avbøtende tiltak. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befarings- og innkomne uttalelser.

Naturforvaltning

Villrein

Villrein er en nasjonal ansvarsart, og Norge har en internasjonal forpliktelse til å ta vare på villreinen og dens leveområder. Norge forvalter de siste rester av vill fjellrein i Vest-Europa. Som følge av global tilbakegang på om lag 40 prosent siden 1990, er villreinen regnet som truet (VU/sårbar) på den globale rødlisten (IUCN, Red List of Threatened Species). I Norge har den fram til nå vært regnet som livskraftig, men bruk av arealer i fjellet og forstyrrelser og ikke minst CWD (skrantesjuka) legger stadig større press på villreinstammene. Da Artsdatabanken presenterte Norsk rødliste for arter høsten 2021, ble villreinen kategorisert som «nær truet». Arealbeslag og fortregning er sammen med klimaendringer og sykdom den viktigste negative faktoren for villrein.

Uvdalsvassdraget ligger i og grenser til Hardangervidda villreinområde i Hardangervidda nasjonalpark. En viktig intensjon med nasjonalparken var å sikre områdene for villreinstammen som er Europas største. Her kan fremdeles villreinen foreta naturlige vandringer uten for store hindringer.

De østlige delene av Hardangervidda har vanligvis lite snø og is og det er her man finner de viktigste vinterbeiteområdene. Tilgang på vinterbeite er vurdert å være den viktigste begrensningen for størrelsen på bestanden her. Lufsjåtangen har betydelige med slike vinterbeiteressurser. Store deler av Uvdal reguleringen ligger i og ved Lufsjåtangen. Sønstevatnmagasinet og fjellområdene rundt, ligger i sin helhet innenfor dette området.

Villreinnemndene for Hardangerviddaområdet, Statsforvalteren i Oslo og Viken og Viken Fylkeskommune har i høringsuttalelser etterlyst en vurdering av villreininteresser og reguleringens påvirkning på stammen. Miljødirektoratet støtter dette og har fremsatt krav om fond til villrein.

I følge opplysninger fra Statsforvalteren i Oslo og Viken, Viken Fylkeskommune, Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet og Miljødirektoratet har oppdemmingen av Sønstevatn og tilhørende utbygginger medført hindringer for villreintrekket mellom Hardangervidda og Lufsjåtangen lenger øst. Hindringene for trekket består i neddemming av areal, fylkesveg 127 over Imingfjell som ble bygget i forbindelse med reguleringen av Sønstevatn, og hyttefelt som er etablert langs fylkesvegen over Imingfjell etter at fylkesvegen ble bygget.

Villreintrekket til viktige vinterbeiteområder på Lufsjåtangen er redusert med mer enn 90 prosent siden før utbyggingen i området fant sted. I kvalitetsnormen for villreinen på Hardangervidda som ble lansert i april 2022, er villreinens arealbruk klassifisert i kategori rød, ikke godkjent, blant annet på grunn av hindringer i trekket til Lufsjåtangen og redusert arealbruk på Imingfjell.

Flere høringsparter har påpekt at oppdemmingen av Sønstevatn og medfølgende utbygginger har ført til hindringer for villreintrekket mellom Hardangervidda og Lufsjåtangen lenger øst. Hindringene for trekket består i neddemming av areal, fylkesveg 127 over Imingfjell som ble bygget i forbindelse med reguleringen av Sønstevatn, og hyttefelt som er etablert langs fylkesvegen over Imingfjell etter at fylkesvegen ble bygget. Utbyggingens påvirkning på villreinstammen er i følge høringsinnspillene godt dokumentert.

Departementet vil peke på at villrein er en nasjonal ansvarsart. Årsakene til problemene for villreinen er sammensatte og skyldes flere ulike faktorer, men departementet finner at også reguleringen har påvirket villreinbestanden på Hardangervidda negativt, og mener det er rimelig å pålegge regulanten å delta med finansiering av tiltak av hensyn til villrein. Departementet bemerker også at det ikke kun er anleggene isolert sett som må vurderes, men også andre følger av reguleringen, slik som anleggsveier og økt menneskelig ferdsel.

Når konsesjonen er gjenstand for revisjon, har myndighetene en mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene. Departementet mener at standardvilkårene i utgangspunktet åpner for å pålegge ytterligere utredninger og for å pålegge avbøtende tiltak, dersom ny kunnskap tilsier dette. Usikkerheten om sammenhengen mellom og virkninger av ulike påvirkninger medfører at det

ofte ikke er tydelige faglige anbefalinger om hvilke tiltak som har vært aktuelle å pålegge. Etter vassdragsreguleringsloven § 17 kan det også settes vilkår om at konsesjonæren yter tilskudd til et fond som skal fremme blant annet fisk, vilt og friluftsliv i kommunen eller andre særskilte formål. Tilskuddet kan enten skje ved betaling av et passende engangsbeløp eller ved årlige utbetalinger.

Departementet mener at det er hensiktsmessig å avsette et beløp for å bidra til forbedring av forholdene for villreinbestanden i området. Regulanten pålegges å bidra med et engangsbeløp på 1,7 MNOK til fondet for Hardangervidda. Fondet for Hardangervidda er vedtatt etablert ifm. Tokke-Vinje revisjonen. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, kommunene og eventuelt andre bidragsytere. NVE har fått i oppdrag å samarbeide med Miljødirektoratet å utarbeide utkast til mandat, som skal godkjennes av OED. Det forutsettes at tiltakene som iverksettes skal komme den berørte villreinbestanden til gode. Tiltakene som iverksettes må ses i sammenheng med andre prosjekt på villrein i Norge.

Ved å avsette midler til et fond vil kostnadene for konsesjonæren bli forutsigbare. Departementet mener at det ikke vil være rimelig å i tillegg åpne for utstrakt bruk av standardvilkårene for å pålegge kostbare undersøkelser og tiltak av hensyn til villrein. Dersom det likevel blir aktuelt å pålegge fysiske tiltak av hensyn til villrein i medhold av standardvilkårene, skal NVE forelegges forslaget.

Terskler og biotopjusterende tiltak

Nore og Uvdal kommune viser foruten til kravet om minstevannføring til at elven flere steder må utbedres med terskler og biotopjusterende tiltak samt tilrettelegging for bedre tilgjengelighet for allmenheten. Kravet støttes av flere grunneiere og Statsforvalteren.

Det ble også under høringsrunden og på departementets befaring fra flere parter påpekt at det skjer en tilgroing av planter og alger i vassdraget. Fønnebøfjorden er trukket spesielt frem.

NVE aviser ikke at reguleringen kan ha påvirket de fysiske-kjemiske forholdene i vassdraget. De hevder det er flere faktorer som kan gi økt tilgroing i regulerte vassdrag blant annet gjennom redusert isdekke som følge av økt vintervannføring. I tillegg vil redusert vannføring og endrede sedimentforhold også være medvirkende faktorer. Begroing av alger er et sammensatt problem hvor fraføring av vann er én faktor, men hvor tilførsel av næringsstoffer fra bebyggelse, turistanlegg, jordbruk, industri m.m. også har betydning. Dette er også et fenomen som kan observeres i uregulerte vassdrag. NVE finner ikke at årsakssammenhengen mellom økt tilgroing/begroing og reguleringen er entydig. NVE peker på Statsforvalteren kan pålegge eventuell opprenskning av begroing i medhold av standardvilkårene, om de mener begroingen har sammenheng med reguleringen.

Det er etablert flere terskler i vassdraget med forskjellig tiltakshaver. Tersklene som er etablert av regulanten mener regulanten fungerer etter sin hensikt.

NVE viser til at flere har påpekt behov for å vurdere eksisterende terskler. NVE anbefaler ikke pålegge flere habitattiltak i denne omgang, men anbefaler at det utarbeides en flaksehalsanalyse for fisk, og at denne kan følges opp med en tiltaksplan. Standardvilkåret om naturforvaltning vil

også gi mulighet til å pålegge fiskeutsetting dersom en finner ut at dette er det beste tiltaket. Det kan også pålegges andre tiltak begrunnet i hensynet til fisk i medhold av dette vilkåret.

Departementet slutter seg til NVEs forslag om at Skagerak Kraft pålegges å utarbeide en flaskehalsanalyse. Gode habitat henger sammen med blant annet begroing og tilgroing. Departementet anbefaler at en slik undersøkelse også inkluderer denne problematikken og at Fønnebofjorden inkluderes i dette. Departementet mener at NVE sammen med Statsforvalteren bør følge opp undersøkelsen når den foreligger med en tilhørende tiltaksplan.

Kommunene frykter det vil ta lang tid å få konkrete pålegg i medhold av standardvilkårene og ønsker at departementet gjennom vilkårsrevisjonen avgjør når og hvordan en slik plan skal utformes. Terskelplan eller andre tiltak kan pålegges i medhold av standardvilkårene, og departementet ser ikke behov for å vurdere dette nærmere i revisjonsvedtaket. Departementet forutsetter at den konkrete vurderingen av behovet for terskler og plassering av disse følges opp av konsesjonæren og NVE og inngår som del av flaskehalsanalyse og tiltaksplan.

Departementet vil også vise til tilrådingen som gjelder fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Dette fondet gir kommunene anledning til å prioritere og gjennomføre de avbøtende eller kompensierende tiltak som kommunene anser som viktigst, i tillegg til tiltak som kan pålegges regulanten gjennom naturforvaltningsvilkåret.

Erosjon

Flere høringsparter peker på utfordringer med erosjon langs vassdraget og mener det er behov for tiltak.

Skagerak Kraft hevder i sitt tilsvarende svar at erosjons- og sedimentasjonsprosessene i Uvdalsvassdraget er redusert etter utbygging ettersom 55 prosent av vannet er fraført i tillegg til at flomhendelser er redusert.

NVE anbefaler ikke at det utarbeides en erosjonssikringsplan og mener dette bør skje på frivillig initiativ fra Skagerak Kraft og oppfordrer derfor regulanten til å følge opp dette videre.

Nore og Uvdal kommune mener NVEs beskrivelse ikke samsvarer med de berørte lokales oppfatning av erosjonsproblematikken. De har heller ikke tiltro til at regulanten på eget initiativ vil iverksette avbøtende tiltak mot erosjon. Videre påpeker kommunen at det har skjedd en endring i driftsmønster og kjøring av magasiner enn det som var tilfellet da kraftverkene ble bygget ut. Effektkjøring med mer ujevn vannføring, i tillegg til klimaendringer med flere episoder med kraftig nedbør i intensitet og hyppighet i alle årstider, kan medføre store variasjoner i vannstanden som igjen kan gi negative effekter for natur og miljø langs vassdraget. Regulanten påpekte selv under befaring at Uvdal I er godt egnet til fleksibel kjøring. Endring i driftsregime med påfølgende og hyppigere endringer i vannstand bekreftes av flere grunneiere.

Departementet mener det ikke er opp til regulanten å frivillig vurdere om de vil gjennomføre erosjonssikringstiltak. Standardvilkårene gir hjemmel til NVE å pålegge tiltak dersom fordelene ved tiltaket er større enn ulempene. Departementet mener at Skagerak Kraft bør utarbeide en kartlegging av erosjonsutfordringene i vassdraget og på bakgrunn av denne foreslå eventuelle avbøtende tiltak.

Fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv

Kommunen har krevd årlig innbetaling på 150 000 kroner til et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Denne type fond har i de senere års praksis blitt ansett som en lite tyngende økonomisk plikt, sett i forhold til verdien av den årlige kraftproduksjonen og de store inngrepene kraftproduksjonen har ført med seg. Kommunen trekker frem at Nore og Uvdal er en fjellbygd som baserer mye av sin næringsvirksomhet på natur- og friluftsbasert reiseliv. Skader på naturinteresser har ikke bare en betydelig miljøkostnad, da ivaretagelse av naturen også har en økende kommersiell verdi. De mener det derfor er rimelig at også den offentlige konsesjonæren kompenserer for andre skadelidende næringsinteresser i lokalmiljøet ved at det avsettes midler til et fond i kommunen.

Ettersom kravet er fremmet fra kommunen etter NVEs innstilling, er temaet ikke omtalt eller drøftet av NVE.

Departementet støtter kommunens krav om at Skagerak Kraft AS årlig må bidra til et fond som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommune. Departementet mener at ettersom det ikke vurderes som samfunnsmessig rasjonelt å sette begrensninger på reguleringen i form av magasinrestriksjoner eller økte minstevannføringer på enkelte vassdragsstrekninger, samtidig som reguleringen har forårsaket ulemper av betydning, er det derfor rimelig at konsesjonæren gjennom et slikt fond bidrar til å gjennomføre avbøtende eller kompenserende tiltak.

Departementet vil vise til at Uvdalsreguleringen har hatt konsekvenser som vanskelig kan avbøtes fullt ut ved revisjon. Dette er ikke uvanlig ved større vannkraftutbygginger. Hensikten med revisjon er å sette inn tiltak som kan redusere ulempene til en viss grad.

I denne saken er det fastsatt krav om minstevannføring av hensyn til landskap og friluftsliv i Jønndalsåe, uten at dette i for stor grad går ut over formålet med reguleringen. I resterende deler av reguleringen er det imidlertid vanskelig å avbøte ulempene av reguleringen i vesentlig grad uten at dette i for stor grad går ut over kraftproduksjon, regulerbarhet og flomsikring. Departementet finner derfor at det i denne saken er grunnlag for å pålegge et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Fondet kan benyttes til å redusere ulempene som følge av reguleringen, men kan også nyttes til fremme av fisk, vilt og friluftsliv i andre deler av kommunen, dersom kommunen finner det formålstjenlig. Forvaltningspraksis tilsier imidlertid at fondet bør relateres til utbyggingens størrelse, og at det årlige beløpet fastsettes derfor til 50 000 kr.

7.4 Andre forhold

Det er fremmet flere krav om mindre tiltak som gjelder tilgang for allmenheten til vassdraget som badeplasser, turveier, veier, parkeringsplasser, fiskeplasser, båtutsett i magasin med mer. Departementet slutter seg til NVEs vurderinger av disse kravene, som i hovedsak vil kunne vurderes innenfor rammene av standardvilkårene.

8. Forholdet til vannforvaltningsplanen

NVE har i innstillingen drøftet forholdet til de miljømålene som er definert i vannforvaltningsplanen som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet i 2022.

Det er ingen strekninger som har miljømål som kan innebære krafttap.

Krav om minstevannføring i Jønndalsåe som sammen med utredninger med påfølgende tiltaksplaner på fiskebiologi, habitat, terskler, tilgroing og erosjon vil bidra til forbedring av miljøtilstanden i samsvar med godkjent vannforvaltningsplan. NVE er av den oppfatning at anbefalingene i innstillingen, herunder innføring av standardvilkår, vil innebære at miljømålene nås. Departementet finner at revisjonsvedtaket sikrer at relevante tiltak gjennomføres for å oppnå målet, men vil bemerke at det ikke er sektormyndighetenes rolle å vurdere om miljømålet er nådd.

9. Oppsummering og konklusjon

Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår over.

Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner for Sønstevatnmagasinet. Flerårsmagasiner har så stort volum at ett års tilsig normalt ikke er nok til å fylle magasinet. Magasinrestriksjoner her vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år og vil derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at fordelene ikke veier opp for ulempe.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring til Jønndalsåe. Departementet anbefaler ikke pålegg om minstevannføring til Uvdalsåe.

Ulempene for natur- og friluftsjakter som skyldes reguleringene vurderes å være betydelige og vil i liten grad kunne bøtes på med tiltak uten at dette begrenser reguleringsmuligheten som er fastsatt i konsesjonen. Departementet anbefaler derfor at det gis vilkår om en årlig innbetaling av et fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv i tillegg til et fond som øremerkes villrein.

Samlede kostnader for de reviderte vilkårene består av kostnader knyttet til slipp av minstevannføring i form av krafttap samt investeringer og bidrag til villreinfondet og fond til fremme av fisk, vilt og friluftsliv med 2,5 mill. kroner. Det anbefalte slippet av minstevannføring til Jønndøla gir isolert et krafttap på 2,8 GWh, som innebærer et tap i inntekter med nåverdi på mellom 21 mill. kroner, beregnet med NVEs prisbaner fra langsiktig kraftmarkedsanalyse fra 2021. Anslaget har betydelig usikkerhet.

Samlet sett finner departementet at de reviderte vilkårene i Uvdalsreguleringen vil bidra til å rette opp skader og ulemper som skyldes reguleringen og bidra til miljøforbedringer i vassdraget, særlig av hensyn til fisk, landskap, friluftsliv, samt villrein. Fordelene ved de foreslått endringene vurderes å være større enn ulempene for allmenne og private interesser i vassdraget.

Oppsummering – fordeler og ulemper ved departementets forslag			
Prissatte virkninger	Kraftproduksjon (2,8 GWh)	- 21 Mkr	Tap av kraftproduksjon ¹ .
	Fond	- 2,5 Mkr	Fond til villrein og fiske, friluftsliv og vilt.
Ikke-prissatte virkninger	Ørret	+	Minstevannføring i Jøndalsåe vil gi noe bedre vilkår i de tørreste periodene øverst i vassdraget. Innføring av standardvilkår samt fond vil gi noe bedre levevilkår.
	Landskap, friluftsliv og fiske	+	Økt minstevannføring og innføring av standardvilkår vil bedre landskapsopplevelsen og forholdene for friluftsliv og fiske.
	Villrein	+	Villreinfond vil finansiere kunnskapsinnhenting og eventuelle tiltak.
	Systemtjenester	+	Det er ikke foreslått tiltak som endrer dette.
	Vern mot skadeflom	+	Nye vilkår viderefører dagens praksis og medfører ikke redusert mulighet til å dempe flom.

1. Tallet er regnet ut med kraftprisbane fra NVEs kraftmarkedsanalyse fra 2021. Investeringskostnad fra regulanten er ikke regnet ut og dermed ikke tatt inn i beregningen.

V. Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

1. Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 12. mai 1961 og ved kronprinsregentens res. 13. november 1964. Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår, og har i tillegg foreslått vilkår om fond.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilråene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Det blir lagt inn i vilkårene at regulanten kan frasi seg konsesjonen etter revisjon, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd annet punktum.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Ifølge tall fra NVE var konsesjonsavgiftene om lag 2,9 mill. kroner til Nore og Uvdal kommune. I tillegg betalte Skagerak Kraft omlag 0,6 mill. kroner i konsesjonsavgift til staten.

Konsesjonsvilkåret foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført med de opprinnelige satsene med kr 0,50 pr.nat.hk. til staten og kr 2,75 pr. nat.hk. til kommunene. Oppjusterte satser er henholdsvis til stat kr 7,35 (pr. 1.1.2018) og kommune kr 39,67 (pr.1.1.2017).

I tråd med moderne standardvilkår foreslår vi å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond.

I gjeldende vilkår står det at fastsettelse av konsesjonsavgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år.

Departementet anbefaler at det innføres vilkår om justering av konsesjonsavgiftene etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Etter dagens regler (forskrift om justering av konsesjonsavgifter mv.) reguleres satsene hvert 5. år. Dette gjelder uten hensyn til det tidspunkt konsesjonen ble meddelt.

Bestemmelsene om tvangsinndrivelse og forsinkelsesrente foreslås endret i tråd med moderne standardvilkår.

I gjeldende vilkår skilles det på hvordan avgiftene skal beregnes i Uvdalsåe og i vassdraget nedenfor Nore I. Vi foreslår at dette vilkåret videreføres uendret.

Det tas inn at beregningen av konsesjonsavgifter etter vassdragsreguleringsloven samordnes med beregning av konsesjonsavgifter etter vannfallrettighetsloven. Denne samordningen gjøres allerede i dag, og innebærer derfor ingen materielle endringer.

Post 3 Konesjonskraft

Posten videreføres i hovedtrekk som den er, men med mer moderne språk.

Teksten foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår så langt som mulig. Kraftgrunnlaget videreføres og blir ikke regnet på nytt ved revisjon. Ifølge tall fra NVE er det totale konesjonskraftvolumet fra Uvdalreguleringen om lag 41 GWh. Forenklet sagt kan verdien av dette volumet beregnes som forskjellen mellom spotpris og OED-prisen ganget opp med volumet. Spotprisen varierer fra år til år, så verdien vil variere. OED prisen vil også variere noe mellom år. Konesjonskraftprisen for konesjoner gitt etter 10. april 1959 ble fastsatt til 11,57 øre for 2022. I henhold til NVEs langsiktige kraftmarkedsanalyse kan spotprisen bli 50 øre i 2025. I 2025 vil verdien av volumet av konesjonskraften fra Uvdal bli om lag 16 mill. kroner. Om spotprisen er 30 øre vil verdien reduseres til 8 mill. kroner. Konesjonskraftmengden som en kommune kan ta ut er avgrenset til kommunens behov for elektrisk kraft til allmenn kraftforsyning innen kommunen. Den overskytende kraften går til fylkeskommunen.

Bestemmelsen om at berørte kommuner etter 30 år kan få ytterligere konesjonskraft til dekning av kommunenes behov fjernes og erstattes med bestemmelsen om at vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

Ifølge gjeldende vilkår er prisvilkåret å forstå som dagens OED-pris. Det foreslås derfor en bestemmelse om OED-pris i tråd med moderne standardvilkår. Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Departementet foreslår å beholde bestemmelsen om at staten kan kreve tildelt inntil 5 prosent av kraften, som er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Det materielle innholdet i posten er uendret, men språket er modernisert.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Etter dagens standard er pålegg om fond og andre utbetalinger i forbindelse med konesjonen samlet under én post.

Det foreslås en engangs innbetaling på 1,7 MNOK til et fond øremerket villreinen i Hardangerviddaområdet som er vedtatt opprettet i forbindelse med revisjon av Tokke-Vinje-reguleringen, jf. kgl.res. 17.6.2022. Fondet forvaltes av en styringsgruppe der NVE, miljømyndighetene, regulanten og berørte kommuner deltar. Utkast til mandat for styringsgruppene vil utarbeides av NVE og Miljødirektoratet i fellesskap, og godkjennes av Olje- og energidepartementet.

Departementet anbefaler at det fra revisjonstidspunktet innføres pålegg om årlige utbetalinger på 50 000 kr til et fond, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunen.

Departementet anbefaler i likhet med NVE å videreføre vilkår om at konsesjonæren skal betale kr. 100 000 til et jordbruksfond for Uvdal kommune. Selv om denne forpliktelsen må anses som oppfylt en gang for alle, foreslår departementet å videreføre bestemmelsen uendret, for fortsatt å synliggjøre tilknytningen mellom fondet og konsesjonsvilkårene. Departementet har ikke kjennskap til om fondet eksisterer i dag.

Post 6 Byggefrister

Det foreslås at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 7 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift m.v.

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språk. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til vanskeligheter og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår.

Det foreslås at bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet ved ødeleggelser av dyre- og plantearter, naturforekomster og steder med vitenskapelig eller historisk betydning fjernes da bestemmelsen ikke lenger anses aktuell.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende departement». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Det tas inn bestemmelser om kommunens uttalerett angående anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 9 Naturforvaltning

Det foreslås at moderne standardvilkår om naturforvaltning innføres. Vilkårene gir Miljødirektoratet/Statsforvalteren hjemmel til å pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv, bekoste naturvitenskapelige undersøkelser, dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

Det foreslås en egen bestemmelse om å ta vare på og gjøre kompenserende tiltak for friluftsliv. Bestemmelsen er ny og i tråd med moderne standardvilkår. Dette følger både av vassdragsreguleringsloven § 20 tredje ledd og alminnelig vilkårs lære.

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Det tas inn standardvilkår om automatisk fredete kulturminner.

Opprinnelig konsesjon er fra 1961 og det ble i sin tid gjennomført kulturminneundersøkelser. Det er derfor ikke aktuelt å pålegge sektoravgift for kulturminner i denne saken.

Departementet registrerer at fylkeskommunen viser til at det ble utført kulturminneundersøkelser i 1962 og at det vanskelig kan argumenteres for ytterligere arkeologiske undersøkelser i Sønstevatn i forbindelse med denne revisjonen.

Post 11 Forurensning m.v.

Vi foreslår å ta inn bestemmelsen i tråd med moderne standardvilkår.

Post 12 Veier, ferdsel m.v.

Posten videreføres i hovedtrekk, men med et mer moderne språk.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår. Departementet forutsetter at NVE pålegger konsesjonæren å utarbeide en plan for terskler og biotopjusterende tiltak etter at vilkårene er revidert.

Post 14 Rydding av reguleringssonen

Det foreslås at bestemmelsen blir supplert og konkretisert og at NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen, alt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 15 Manøvreringsreglement

Departementet foreslår å ta med standardvilkår om manøvreringsreglementet.

Manøvreringsreglementet blir vedtatt samtidig med reviderte vilkår. Departementet foreslår å oppdatere reglementet etter gjeldene standard. I tillegg foreslås det å innføre nye bestemmelser som omtalt under «Merknader til manøvreringsreglementet».

Dersom vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet, jf. reglementets post 4 og vassdragsreguleringsloven § 16 tredje ledd.

Manøvreringsreglementet kan endres av Kongen eller departementet etter søknad fra vassdragsanleggets eier, jf. vassdragsreguleringsloven § 9.

Post 16 Hydrologiske observasjoner, kart m.v.

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere bestemmelse. Departementet foreslår at «anleggets eier» erstattes med «konsesjonæren» og at «departementet» erstattes med «NVE» i tråd med moderne standardvilkår.

Departementet anbefaler å oppdatere vilkåret til dagens standard. De tidligere vilkårene inneholder også en bestemmelse om merking av reguleringsgrenser. Dette er i dag er en del av manøvreringsreglementet og vil bli tatt inn i forslag til revidert reglement. Videre er det utdatert å kreve at kopier av alle kart som blir laget, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling. Dette er ikke lenger en del av standardvilkåret og departementet foreslår at denne bestemmelsen ikke videreføres.

Post 17 Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

Dette standardvilkåret har relativt nylig fått sin nåværende form. Dels inngår flere tidligere standardbestemmelser i dette vilkåret, dels er det tatt inn nye, mer konkrete bestemmelser om skilting og merking.

Departementet anbefaler å ta inn dette vilkåret etter dagens standard. For Uvdalsreguleringen er det i tidligere post 15 gitt bestemmelser om sikring av usikker is. Sikring av usikker is er en del av post 17 i moderne standardvilkår. I tidligere vilkår er det gitt detaljerte bestemmelser om hvordan sikringen skal foregå. Departementet anser ikke dette som hensiktsmessig og foreslår at denne delen av vilkåret ikke videreføres. Sikring av usikker is vil også kunne følges opp med hjemmel i forskrift om internkontroll etter vassdragslovgivningen (IK-vassdrag).

Post 18 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Militære foranstaltninger

Dagens standardvilkår har mindre språklige endringer i forhold til de tidligere gitte vilkårene, men det materielle innholdet er uendret. Departementet foreslår å ta inn bestemmelsen etter dagens standard i vilkårssettet.

Post 20 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Departementet anbefaler å ta inn bestemmelser i tråd med dagens standard i revidert vilkårssett. Disse bestemmelsene er oppdatert i henhold til gjeldende lovverk, og går ikke ut over bestemmelsene i loven. Selv om vilkåret etter dagens standard er mer omfattende enn de tidligere bestemmelsene, innebærer det derfor i realiteten ingen økte forpliktelser for konsesjonæren eller økt adgang for myndighetene til å fastsette sanksjoner.

Post 22 Tinglysing

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med en mer moderne språkdrakt. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

2. Merknader til nytt manøvreringsreglement

Departementet foreslår et manøvreringsreglement i tråd med NVEs innstilling. Departementet foreslår å fjerne tidligere post 2 om slipp av vann til fløtning og post 5 med vilkår om at manøvreringen må foretas av en norsk statsborger.

Post 1

Konsesjonen for Uvdalsreguleringen inneholder ikke krav til HRV og LRV for Fønnebøfjorden. I skjønnet (10. mai 1968) la retten til grunn at Fønnebøfjorden, som inntaksmagasin for Uvdal II, kan senkes 90 cm fra normalvannstanden etter regulering. Terskelen som definerer

normalvannstanden er på kote 459,9. Normalvannstanden i Fønnebøfjorden ble senket med 80 cm etter at vassdraget ble regulert.

Departementet anbefaler at det i reglementet vises til skjønnet for forutsetningene som gjelder Fønnebøfjorden.

Departementet anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN 2000. Skagerak Kraft har på oppfordring fra NVE oppdatert høydegrunnlaget til NN2000.

Manøvreringsreglementet er oppdatert i tråd med nye innmålinger.

Post 2

Departementet anbefaler at det slippes en helårlig minstevannføring fra bekkeinntaket i Krukeåe på 100 l/s i perioden 15. juni til 31. oktober og 50 l/s i perioden 1. november til 14. juni. En slik minstevannføring vil redusere kraftproduksjonen med rundt 2,8 GWh/år.

Kommunen har stilt krav om at det opprettes målepunkt for minstevannføring oppstrøms Uvdal Alpinpark, fortrinnsvis ved Nørdestebø Bru, noe Skagerak Kraft har stilt seg positive til.

Departementet finner det ikke hensiktsmessig å pålegge et målepunkt for minstevannføring som foreslått av kommunen. Forslag til minstevannføring vil innebære slipp av vann fra inntaket i Krukeåe og skal måles der. Skagerak Kraft står imidlertid fritt til eventuelt å etablere en stasjon for generell vannføringsmåling ved Nørdestebø.

Post 3 (Tidligere post 3 og 4)

Departementet anbefaler å samle tidligere poster 3 og 4 i en post, noe som er i tråd med moderne reglement.

Post 4 (tidligere post 6 og 7)

Postene slås sammen og videreføres i hovedtrekk som tidligere.

3. Oppfølging av reviderte vilkår

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under Statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Flere av vilkårene gir hjemmel til å kunne pålegge avbøtende tiltak og undersøkelser etter behov.

Som hovedregel ligger myndigheten til å gi pålegg om tiltak som endrer vannføring, vannstand og fysiske forhold i elver og innsjøer/magasiner til NVE. Det samme gjelder hydrologiske pålegg der vannføringsmålinger er sentralt.

Statsforvalteren/Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, plante- og dyreliv og friluftsliv. Det gjelder også kompensierende tiltak som utlegging av gytégrus, fiskeutsetting og andre tiltak som ikke påvirker de hydrologiske eller fysiske forholdene.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

I en del tilfeller kan formålet med tiltak være sammensatt. Dersom det er uklart hvem som har ansvar for å gi pålegg, må dette avklares mellom de respektive myndigheter. Det vil likevel være naturlig å samarbeide om utformingen av tiltak som krever samordning eller når det er behov for utvidet kompetanse.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Det fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune. Vilkårene fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon av 17. februar 2023 om reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § fastsettes reviderte vilkår for tillatelse til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune

Vilkår for regulering av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune, Viken fylke

(Fastsatt 17.02.2023. Erstatte tidligere vilkår gitt ved kgl.res. 12.5.1961 og kronprinsreg.res. 13.11.1964)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,75 pr. nat.hk.

Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av 12.5.1961.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

For Uvdalselv beregnes avgiften etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen og overføringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. For vassdraget nedenfor Nore I beregnes avgiften etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen og overføringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet med den tidligere bestående regulering. Ved beregningen legges det til grunn at magasinene utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Beregningen av konsesjonsavgifter samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven, jf. lov av 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon til rettigheter til vannfall mv. § 18.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5

(Fond og andre utbetalinger)

Konsesjonæren pålegges å avsette et engangsbeløp på 1,7 mill. kroner til et øremerket fond til undersøkelser og tiltak for å bedre forholdene for villreinbestanden som blir berørt av reguleringen. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, evt. øvrige bidragsytere og de berørte kommunene. Midlene skal forvaltes til beste for villreinbestanden.

Når de reviderte vilkår er fastsatt skal konsesjonæren yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 50 000 kr, som skal fremme fisk, vilt og friluftsliv i kommunen. Beløpet justeres

automatisk hvert 5. år på grunnlag av justeringsnormer som fastsettes i forskrift av Kongen. Beløpet skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyrene.

Videreført vilkår fra Kgl.res. av 12.5.1961: Innen reguleringen tas i bruk, skal konsesjonæren betale inn til Nore og Uvdal kommune kr. 100 000 som avsettes til et fond, hvis renter etter nærmere bestemmelse av herredstyret anvendes til fremme av jordbruk i distriktet. Fondets kapital kan ikke røres uten samtykke av Kongen. For fondet fastsettes vedtekter som må godkjennes av Landbruksdepartementet.

6

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i de berørte delene av Uvdalsvassdraget er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

10

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig

skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

11

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignjengelige.

13

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom

vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Fond og andre utbetalinger), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 21 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Skagerak Kraft AS for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune

Manøvreringsreglement for reguleringen av Uvdalsvassdraget i Nore og Uvdal kommune i Viken

(Fastsatt 17.02.2023. Erstatte tidligere vilkår gitt ved kgl.res. 12.5.1961 og 13.11.1964)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannstand kote	Reguleringsgrenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg.høyde m
		Øvre kote HRV	Nedre kote LRV			
Sønstevatn	1060, 54	1060, 54	1029, 44		31,1	31,1

*Under flom kan vannstanden midlertidig stige 1,1 m over øvre reguleringsgrense til kote 1061,64 i Sønstevatn.

Høydene refererer seg til kraftverkets høydesystem NN 2000. Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Fønnebjorden kan senkes inntil 90 cm fra dagens normalvannstand på 460,18 m, jf. skjønnsforutsetninger datert 10. mai 1968.

Overføringer

Ormtjønnbekken, Tøddøla, Jøndalsåe og Imingbekken som ligger over ca. kote 1110, samt avløpet fra Lortetjønne føres over til Sønstevatnmagasinet.

Løyngardåe og Tverrae tas inn på driftstunnelen.

Minstevannføring

Fra bekkeinntaket i Krukeåe skal det slippes en vannføring på 100 l/s i perioden 15. juni til 31. oktober og 50 l/s i perioden 1. november til 14. juni. Er naturlig tilsig lavere enn dette slippes tilsiget.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsperioden.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.